

๔๕
ก.ร.น.

ส. ๖๖๗๖

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านกวีนิพนธ์

ราชาธิราช คึกพระเจ้าฝรังมั่งมั่ง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เรียบเรียง

สำหรับชั้นมัธยมปีที่ ๔

พิมพ์ครั้งที่ ๕,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๙๐

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๒.๕๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

พิมพ์จำหน่ายที่ ไทยวัฒนาพานิช

เลขที่ ๑๘ ไมตรีจิตต์ วัดไตรมิตรวิทยาราม

(ถนนช้างเท้าขาววัดสามจีน ถนนกวางตุ้ง)

โทรศัพท์ ๒๐๘๐๗ พระนคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

๔๕๔
ด.

ราชาธิราช

ศึกพระเจ้าฝรังมั่งของ

ณบัดนั้น ฝ่ายพระเจ้าฝรังมั่งของ จึงตรัสปรึกษาศวดยเสนาบดี
ทั้งปวงว่า “พระเจ้าราชาธิราชยกชนมมาถึงพระนครเราฐานพาห
พระไฉ่ หวังจะให้เป็นที่เกียรติยศว่าโดยยกทัพดองแดนชนมาถึงเมืองเรา
เราก้ให้ทหารออกไปเอาไฟเผาเสียให้ เห็นว่าจะขัดเคืองพระทัยอยู่ แต่
ว่าศึกจนฤดูน้ำจ้งมิได้กลับมา เห็นว่าสงครามมอญกับเราจะคิดพินกัน
ไปเป็นมั่นคง, ครั้นเราจะยกกองทัพลงไปตอบแทน กระทำแก่เมือง
หงสาวดี บ้าง มคณบ้านเมืองของเราในขอบขันฑสีมาจ้งหวัดทั้งปวง
ก็ยังมีราบคาบเป็นปรกติ ผู้คนระดำระดำอยู่ ถ้าตั้งเรายังน้อยนัก,
ประการหนึ่งเมืองตะแคงและเมืองไทยใหญ่เล่าก็เป็นกบฏต่อเราแข่งเมือง
อยู่ เราคิดจะยกกองทัพไปตีเมืองตะแคงและเมืองไทยใหญ่ ปราบ
ปรามเดียนหนามให้ราบคาบแล้วจ้งจะยกไปตีเมืองหงสาวดี, แล้วให้
มีหนังสือไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่ ขอกองทัพให้ยกมาช่วย เป็นทัพ
กระหนาบ เห็นจะได้เมืองหงสาวดีโดยง่าย: เสนาบดีทั้งปวงจะเห็น

*หันตะวะดี (Hanthawaddy) อยู่ในมณฑลพะโล (Pegu) เข้าใจว่าคง
ออกจากหงสาวดีนั่นเองแต่คงเป็นเมืองใหม่ เพราะเมืองเก่าน่าจะร้างไปแล้ว

๕๕ ๕
๑

ประการใด ? ” เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วยโดยพระราชบริหาร จึงสั่งให้จัดเครื่องราชบรรณาการและให้แต่งตั้งพระราชาดำนั้น. ในพระราชดำนั้นว่า “ สมเด็จพระเจ้ามณฑลไชยราชของ กรุงรัตนบุรีจะขอเจริญทางพระราชไมตรีมาถึงพระมหाराชเจ้าเชียงใหม่เป็นใหญ่ในมณฑลประเทศ. ด้วยพระเจ้าฝรั่งมังศรีศวรรคเป็นผู้สมเด็จพระราชาบิดาเราถึงแก่สวรรคตแล้ว และบัดนี้เราเป็นพระราชบุตรได้ผ่านสมทบเป็นใหญ่ในกรุงรัตนบุรีแล้ว. บ้านเมืองก็ยังมิราบคาบ ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชเจ้าเมืองหงสาวดีบังคับอาชญากรรมเรา ยกกองทัพขนมายมาถึงกรุงรัตนบุรีแล้ว ทุกวันเรารำความแค้นนอนตามหัดบเดียว ครั้นจะยกออกไปกระทำแก่เมืองหงสาวดีตนเรา ก็ยังจะต้องไปปราบปรามเมืองตะแคงเมืองไทยใหญ่ซึ่งเป็นเมืองชนนอย. ถ้าเสร็จแล้วจะยกออกไปตีเมืองหงสาวดี แต่กองทัพกรุงรัตนบุรีจะเห็นจะได้ชัยชนะเข้าไป. จะขอกองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาเป็นทัพกระหนาบ ช่วยกันตีเมืองมอญเห็นจะได้ชัยชนะโดยเร็ว. ถ้าเสร็จสงครามแล้ว ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่กับกรุงรัตนบุรีจะนัดได้ขุดเคย แม้พระเจ้าเชียงใหม่มีได้ศุภนัยทางพระราชไมตรี ยกกองทัพลงมาช่วยครั้งแล้ว ข้าศึกเมืองเชียงใหม่จะเป็นข้าศึกเมืององวะ ข้าศึกเมืององวะจะเป็นข้าศึกเมืองเชียงใหม่พระราชไมตรีเราทั้งสองพระนคร ก็เจริญไปปราบเท่า กัดปาวสวน.” ครั้นแต่งพระราชดำนั้นเสร็จแล้วก็ให้พระมาธิบดีสองคน เป็นทศจำตุพระราชดำนั้นนำเครื่องราชบรรณาการขึ้นไป ณ เมืองเชียงใหม่.

* ที่ชื่อนี้เรียกว่าอมรปุระ (Amarapura)

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๓

ขณะนั้น สมิงอฝางซึ่งสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้ไปกินเมือง
เคียงนั้น แด่งให้ชาวด่านออกไปลาดตระเวนปลายด่าน พบพระมา
ลึบสองคนถือหนังสือพระราชดำล้นกับเครื่องราชบรรณาการมา, ชาว
ด่านจับตัวได้ส่งคุมมายังสมิงอฝาง. สมิงอฝางเห็นพระราชดำล้น
แล้วก็กุมเอาตัวพระมาและพระราชดำล้นเข้าไปถวายสมเด็จพระเจ้าราชา
ธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งในพระราชดำล้น นั้นแล้วก็ทรงพระ
ดำริว่า “ถ้าจะปล่อยพระมาลึบสองคนน่ะเสีย มันก็จะกลับไปเมืองอังวะ
พระเจ้าอังวะแล้วก็จะแค้นคนอื่น ให้ขึ้นไปบอกกองทัพเมืองเชียงใหม่ อีก
ถ้ากองทัพพระมาลึบพาด้วยมากพร้อมกันเป็นกองทัพ เห็นกำลังก็หนัก
นัก, ฝ่ายเราจะรบพุ่งด้านทนายาก จำจะคิดตัดศึกแบ่งกำลังเสียให้พอ
ฆ่าพระมาลึบสองคนเสีย อย่าให้กิดศึกพิทรีไปว่าเราจับได้, ฝ่าย
พระเจ้าอังวะมิได้เห็นผลสองคนและกองทัพมาก ก็จะมีความสงสัย
แคลงแก่กัน” จึงตั้งให้เอาพระมาลึบสองคนฆ่าเสียกำชับมิให้กิดศึกพิท
รีไปถึงพระมา, แล้วก็ให้พระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแก่ผู้จับพระมาได้ตาม
ความชอบนั้นโดยสมควร, แล้วจึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า
“บัดนี้เราได้เนื้อความว่า ทพพระมาจะยกลงมากระทำแก่เมืองเราครั้น
มันคงอยู่แล้ว จำเราจะยกกองทัพไปสกัดตัดทางไว้อย่าให้ถ่วงลงมา
ได้” เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นพร้อมด้วย. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึง
ให้แต่งกองทัพเป็นคนเกาหมันสรรพด้วยเครื่องศาสตราวุธ ก็เสด็จยก
ขึ้นไปตั้งอยู่ ณ เมืองพะสิม คอยสกัดทางพระมาจะยกลงมา

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้นให้พระมา ลึบสองคน นำเครื่อง ราช
บรรณาการไปเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็ให้จกกองทัพเป็นคนลึบหมัน

สัตว์ด้วยเครื่องสรรพาวุธใหญ่ย่อยเสร็จแล้ว ก็เสด็จยกทัพไปตีเมือง
ตะแคง, ได้เมืองตะแคงแล้ว. ฝ่ายพระยาตะแคงหนี ไปอยู่เมือง
พระงา แค้นรามิละเป็นอุปราชบุตรพระยาตะแคงนั้น พากันรวบรวม
ช้างม้าครอบครัวพลหนึ่งหมื่นมาอยู่เมืองทรางทอย.

ขณะนั้น พระเจ้ามณฑลเพชรทองได้เมืองตะแคงแล้ว จึงตั้งให้
กำนันพระราชบุตรเขยอยู่รักษาเมืองตะแคงและตะตะเจ้าเปาซึ่งเป็นพระ
ราชธิดา เป็นบริวารกำนันนั้น อยู่ด้วย ณ เมืองตะแคง. แล้ว
พระเจ้ามณฑลเพชรทองก็ยกกองทัพไปตีเมืองไทยใหญ่. ครั้นตีเมือง
ไทยใหญ่ได้แล้วก็เสด็จยกทัพอยู่เมืองไทยใหญ่ และเมื่อยกทัพ
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกไปตั้งอยู่เมืองพระดิม^{*} นั้น. ฝ่ายนรามิละ
พระมาเมือง ตะแคงแจ้งว่า พระเจ้าราชาธิราชเสด็จมาอยู่ ณ เมืองพระดิม
ก็พาครอบครัวอพยพหนีมาหาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช, กราบทูล
แสดงความตามพระเจ้ามณฑลเพชรทองยกมาตีเมืองตะแคงนั้น. ครั้นสมเด็จพระ
เจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึงตรัสแก่นรามิละว่า “อย่าวิตกไป
เลย เราจะตีเอาเมืองตะแคงคืนให้.” แล้วก็โปรดพระราชทานเครื่อง
อุปโภคบริโภคให้แก่รามิละตามสมควร. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช
จึงจัดกองทัพ แต่งให้ส้มิงยายะ กับส้มิงงอฝางเป็นแม่ทัพ และส้มิง
ล้ามเหตก ส้มิงโตกนารายณ์เป็นเกียกกาย พลหนึ่งหมื่นช้างห้าร้อย
ยกไปเมืองตะแคง. แล้วโปรดพระราชทานเศวตฉัตรให้ไปสำหรับทัพ
ด้วย ครั้นแล้ว ถ้าได้เมืองตะแคงแล้ว เศวตฉัตรนั้นพระราชทานให้แก่
นรามิละ. แล้วตรัสสั่งส้มิงงอฝางว่า “ถ้าถึงเมืองทรางทอยแล้ว อย่า

* เดี่ยวนี้พระมาเรียกว่า ปะสิน (Bassein)

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๕

ให้รพตกระทำอันตรายแก่ไพร่บ้านพลเมืองได้. ให้แต่งคนตั้งเข้าไป
เจรจาแก่ชาวเมืองว่า “ทัพเรายกขึ้นมาตั้งอยู่ ณ เมืองพระดิม จึงแต่ง
กองทัพให้เสนาบดีขึ้นมาต่อเอาเมืองคืนให้แก่รามิละบุตรพระยาตะแคง.
ถ้าผู้ใดจะเข้าด้วยให้เร่งออกมา, ถ้าไม่ออกมาจะฆ่าเสียให้สิ้น.”

ครั้นสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช มีพระราชโองการตรัสตั้งมังฆ้อง
ฝ่ายเสร็จแล้ว กองทัพมังฆ้องก็ยกไป. ครั้นถึงเมืองทรางทวย
จึงให้หนังสือเข้าไป. ตามสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ตรัสตั้งมานั้น.
ครั้นชาวเมืองทรางทวย ได้แจ้งว่าพระเจ้ากรุงหงสาวดี ให้เสนาบดียก
กองทัพมาต่อเมืองให้แก่รามิละคน กัดใจ. พาครอบครัวออกมาหา
รามิละเป็นอันมาก. รามิละก็ให้เงินทองเสื้อผ้าแก่ครอบครัวซึ่ง
มาหาหน.

ฝ่ายเสนาบดีซึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่งให้รักษามือเมืองทรางทวย
นั้น รู้ว่าไพร่พลเมืองไปหาหนรามิละ. จึงให้เมืองทรางทวยก็หนีไป.
ครั้นมังฆ้องยกกับรามิละรู้ว่าเจ้าเมืองทรางทวยหนีไปแล้ว ก็จัดแจง
ผู้คนชาวเมืองทรางทวยซึ่งเขาหากองทัพสำเร็จแล้ว ก็ยกไปต่อเมือง
ตะแคง. ชาวเมืองตะแคงรู้ว่ารามิละพากองทัพมาต่อเมืองตะแคง,
ชาวเมืองทั้งปวงก็ออกมาหาหนรามิละเป็นอันมาก, และพวกพะม่าซึ่งอยู่
รักษามือเมืองตะแคงนั้นตั้งตั้งเตอนอยู่.

ฝ่ายมังฆ้องตามหาดูก ถึงเมืองโกนารายณ์ ซึ่งเป็นทัพหนานนั้น รู้ว่า
ผู้คนในเมืองออกมาหาหนรามิละเป็นอันมาก ก็ยกเขาคเมืองตะแคง. มัง
กามันก็แต่งกองทัพออกมารบทัพมอญได้รบพุ่งกันเป็นสามารก, ฝ่าย
กองทัพมอญก็ยังมิได้เมือง. และมังฆ้องฝ่ายแม่ทัพหลวงแจ้งว่าทัพหน้า

เข้าอยู่ ยังไม่ได้ช่วยชำระก็เร่งยกกองทัพหลวงเข้าตระหนาบ. ฝ่าย
พระม้าน้อยถอยกำลังต้านทานมิได้ก็แตกหนีไป. กองทัพมอญได้เมือง
ตะแคง จึงให้ติดตามมังกามุน. กองทัพตามทันจับมังกามุน. ตะแคง
เจ้าเป้าได้ กับช้างม้าและไพร่พลพระม้านำพาเข้ามาแจ้งแก่ส้มงอฝาง
ส้มงอฝางแต่งให้เสนาบดีคุมศวมังกามุน และตะแคงเจ้าเป้ากับช้างม้า
คนมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ณ เมืองพะลิม.

ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกไปนมัสการพระธาตุกระเนาะ
เตา ให้อำมาตย์ทมนนกรอดอยู่รักษาเมือง. ครั้นเสนาบดีคุมเอมมังกา
มุนมาถึงเมืองพะลิม, อำมาตย์ทมนนกรอดแจ้งแล้ว จึงให้แต่งเรือ
เร็วรบถือหนังสือไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระ
เจ้าราชาธิราชแจ้งแล้วก็ตรัสให้ ครุฑสัตว์เดรัจฉานส้มงอฝางและนาย
ทัพนายกองทั้งปวง แล้วจึงตรัสสั่งให้อำมาตย์มะดะมอญไปรับเอามัง
กามุนกับตะแคงเจ้าเป้ามา.

ครั้นอำมาตย์มะดะมอญไปถึงเมืองพะลิม พอมังกามุนป่วยเป็น
ปัจจุบันโรคถึงแก่พิราลัย อำมาตย์มะดะมอญก็คุมเอาตัวตะแคงเจ้าเป้า
กับช้างม้าผู้คน มาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชา
ธิราชก็เอาตะแคงเจ้าเป้าไว้เป็นบริวาริกา แล้วก็เสด็จยกกองทัพกลับ
ไปยังกรุงหงสาวดี ครั้นถึงพระนครแล้ว สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึง
แต่งเสนาบดี ให้คุมเอาแหวน กำไล ต่างหูทองคำ กับผ้าพรรณนุ่งห่ม
บรรทุกเรือขึ้นไปพระราชทานให้แก่ ส้มงอฝาง และนายทัพนายกอง
ทั้งปวง ณ เมืองตะแคง, แล้วให้ส้มงอฝาง จดแจ้งให้ทราบมิละชนนง
เมืองตะแคง พระราชทานเศวตฉัตรให้ด้วย, ถ้าและไพร่พล
ชาวเมือง ทั้งปวงยัง กะค้างอยู่ ให้กองทัพ ปรามปราม เสียให้ รามคาบ,

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๗

และเมื่อจะกลับมาให้จัดเอาคนที่เป็นช่างฝีมือแกะปั้นเขียนและสลัก
ถึงมาด้วย ครั้นผู้ถือหนังสือคุมเอาสิ่งของนั้นขึ้นไปพระราชทานณเมือง
ตะแคงถึงแล้ว ฝ่ายส้มิงอฝ่ายได้แจ้งว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่ง
โปรดมา ก็จัดแจงบ้านเมืองให้แก่นรามิระรวบรวมเสร็จแล้ว จัดได้
ช่างฝีมือหกร้อยคน ก็ยกกองทัพกลับมากรุงหงสาวดี จึงเอาช่าง
หกร้อยคนมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องครั้นเมืองไทยใหญ่ได้ ก็ให้สืบสาวเอา
ตัวเจ้าเมืองและขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งร่วมคิดกันนั้นจำไว้นั่นคงแล้ว ให้
กวาดเอาครอบครัวผู้คิดมีชอบลงมา ณ เมืองอังวะก่อน ภายหลังจึงจัด
แจงให้ขุนนางอยู่รักษา. แล้วพระองค์ก็เลิกทัพกลับมายังเมืองอังวะ
ครั้นมาถึงเมืองแล้ว จึงให้มีพระธรรมเทศนาเรื่องพระยาสุทนต์ได้กับ
พระยาปรีชา. เมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้ว มหาตเด็กคนหนึ่ง
เชิญพระแสงอยู่ จึงกราบทูลว่า “เมืองตะแคงที่พระองค์ได้ แด่ง
ใหม่ทั้งกำนัลพระราชบุตรเขยกับพระเจ้าน้ำพระราชาธิราชอยู่นั้น หากควร
ไม่, ด้วยเมืองตะแคงนั้นอุปมาดังช้างเถื่อนผูกจ่าต้องไวให้คนขี่ เมื่อ
ช้างยังมีเชือกถ้าอาตมาตบคนไปตบคนเสียหรือ? และเมืองตะแคงยังมี
รวบรวม พระองค์โปรดให้พระราชบุตรทั้งสองอยู่นั้นสมควร ขอได้
แด่งให้ผู้นั้นอยู่จึงจะชอบ.”

สมเด็จพระเจ้ามณฑิรายทองได้ทรงฟังมหาตเด็กกราบทูลดังนี้
เห็นชอบด้วย จึงตรัสแก่เสนาบดีว่า “เราเคยเป็นใหญ่ให้ยศศักดิ์
ศฤงคารบริวารเป็นอันมาก หวังจะให้เป็นที่ตาเป็นใจชวยดัดนิสัยชอบ
นั้นเห็นเราทำผิดแล้วจึงมีโทษทัณฑ์. แต่มหาตเด็กเป็นผู้น้อยยังเห็น

ผิดมาว่าดังนี้” พระเจ้ามณฑลไชยรทองเห็นมหาดเล็กมีบัญชาหลักแหลม
ควรจะเป็นเสนาบดีได้ จึงตั้งให้เป็นมิ่งมหาราชฯ แล้วโปรดพระ
ราชทานประเจียดแก่ทองคำเป็นเครื่องยศด้วย.

ขณะนั้น พอมันหีบสืบบอกหัวเมืองรายทางถึงพระมาซึ่งแตกมาแต่
เมืองตะแคงนั้นเข้ามา, เสนาบดีจึงกราบทูลพระเจ้ามณฑลไชยรทองว่า
กองทัพมอญยกขึ้นมาตีเมืองตะแคงได้จับเอาเมืองกำนัตะละเจ้าไปฆ่าพระ
ราชบุตรทั้งสองพระองค์ไป สมเด็จพระเจ้ามณฑลไชยรทองแจ้งเหตุแล้ว
ทรงพระพิโรธยิ่งนักประจักษ์บุรุษเอาพระเนตรเห็นเหล็กมาคั่นคดทางแห่งพระ
ยานาคราช จึงตรัสว่า “เราเสียเมืองตะแคงนั้นเหตุด้วยไปเมืองไทย
ใหญ่ช้าอยู่จึงเสียแก่มอญ” ครั้นจึงให้เอาเจ้าเมืองไทยใหญ่และขุนนาง
ผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งเบียดเบียนกบฏที่เอามาจองจำไว้ณกรุงอังวะนั้นไปฆ่าเสีย
สิ้น. แล้วพระเจ้ามณฑลไชยรทองจึงให้จัดกองทัพหลวงยกไปตีเมืองหงสาวดี,
แต่เตรียมทำกองทัพเมืองเชียงใหม่นี้และผูกหนึ่งด้อยเป็นข้าหลาน กอง
ทัพไม่เห็นยกมา, ผู้ถือหนังสือก็หายไปด้วยยังมีได้เหตุผลเลย. จึง
ตั้งให้มิ่งมหาราชเป็นทัพหน้าคุมพลตีทัพ ๆ ละหมื่น พระยมนัทัพหนึ่ง
แคลงพลทัพหนึ่ง ตรีรงค์ทัพหนึ่ง ทนตักขยาทัพหนึ่ง ธนเดชะทัพหนึ่ง
ตรีรงค์จาวทัพหนึ่ง ตักขยาทัพหนึ่ง เดกทัพหนึ่ง อติยวดีทัพหนึ่ง
รวมกันตีทัพเบียดเบียนหนึ่ง ตีรพด้วยเครื่องศาสตราวุธทั้งปวงเป็น
ทัพหน้า ให้ยกลงมาณกรุงหงสาวดีก่อน. แต่พระเจ้ามณฑลไชยรทองยัง
คอยกองทัพเมืองเชียงใหม่น้อย.

ขณะเมื่อกองทัพพระม้ายกลงมายังกรุงหงสาวดีนั้น ดมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งว่ากองทัพพระม้ายกลงมา, จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า “กองทัพยกมาครั้งนี้จะเปิดให้เข้ามาถึงเมืองเราดีหรือ หรือจะรับค้ำทานไว้แต่ไกลดี?”

ฝ่ายดมมิ่งพ่อเพชรจึงทูลว่า “ซึ่งจะให้กองทัพพระม้ายกลงเข้ามาถึงธานีพระนครนั้นไม่ควร, ข้าพเจ้าจะขออาสาแยกออกไปรับทัพพระมาไว้แต่ไกลมิให้ยกกลงเข้ามาได้” ดมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดมมิ่งพ่อเพชรทูลดังนั้นเห็นชอบด้วย ดิพระทัยนัก, จึงแต่งตั้งดมมิ่งนครินทร์ทัพหนึ่ง ดมมิ่งอวระมังศรีทัพหนึ่ง ดมมิ่งอบากองทัพหนึ่ง ดามทพนเป็นทัพหน้า, ดมมิ่งขรยาทัพหนึ่ง ดมมิ่งพ่อแก้วทัพหนึ่ง ดมมิ่งพระตะเบิดทัพหนึ่ง ดามทพนเป็นทัพหลัง, ให้ดมมิ่งพ่อเพชรเป็นแม่ทัพหลวง รวมกันเป็นเจ็ดทัพ เป็นคนต้องหมิ่นช้างहार้อยม้าพันหนึ่ง ให้แยกออกไปรับทัพพระมา, พระองค์ก็เสด็จยกเป็นทัพหน้าไป. ครั้นดมมิ่งพ่อเพชรยกมาถึงป่าพะวาชัยทุ่งทางที่จะมา จึงให้ตั้งทัพอยู่พร้อมกัน, พอพระมายกมาในป่าชายทุ่งข้างหนึ่งยังมีออกคกทั้ง แต่เห็นทวนหัดงมาพจามรุดจดังดอกเดาดอกแถม ผงคดมืดดไป ได้ ยืนเคียงเท้ากะทบเตือนพระนั่งช้างมาดจเคียงคสนในท้องมหาสมุทร

ขณะนั้น ดมมิ่งพ่อเพชรจึงปรึกษานายทัพนายกองทั้งปวงว่า “ศึกพระม้ายกลงมาครั้งนี้มากนัก กองทัพเราเจ็ดทัพเป็นคนแต่ต้องหมิ่น จะยกเข้าดพระมาหรือ หรือจะคั่งมันไว้ให้พระมาตี นายทัพนายกองทั้งปวงจะเห็นประการใด?”

ฝ่ายส้มผ่องนครินทร์ จึงว่า “เราเป็นข้าทหาร พระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวตรัสให้ ชนมารบชาติ, ถ้าพบเขาที่ใดก็จะรบฟัน. แต่บดินพะม่ายกมาแล้วจำเราจะยกเข้า.” ส้มผ่องเพชรจึงตอบส้มผ่องนครินทร์ว่า “ซึ่งท่านจะยกเข้าตนั้น เราเห็นยังไม่ได้ ด้วยว่าชาติก็ รบยกมามีกำลังตั้งพระยาไกรสรราชดีห์ ถ้าหาญยิ่งนัก, จะเข้ารบที่ กลางทางใดทก็จะมีคน. ถ้าเสียที ฝ่ายทัพพระม่ายจะเข้าเค้นทบยเอา ที่ไหนจะคงตัวหน? เราคิดว่าจะรายกองทัพคุมคนไว้ในป่าไม้อย่าให้ เห็นทัพเราว่ามากแต่น้อย ต่อเมื่อใด พระม่ายยกตกลงมาถึงท้องทุ่งต้นพด พอรุ่งีกำลังว่ามากแต่น้อยแล้ว, จึงจะกำหนดทั้งเสียงฆ้องกลองเข้าค กระทบให้พร้อมกัน. ฝ่ายพระม่ายจะเสียทีถด้าเข้ามาในระหว่างเราไม่ รู้ว่าพดมากแต่น้อยก็จะแตกยับไป. เห็นจะได้ชัยชนะเป็นมั่นคง.” ส้มผ่องนครินทร์จึงว่า “ซึ่งนางท่านว่าดังนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย. อันจะระให้ กองทัพตกลงมาถึงท้องทุ่งจึงจะตนั้น ชอบแต่กำลังคึกคักน้อยจึงจะได้. ซึ่ง กำลังคึกคักมากจะระให้ตกลงท้องทุ่งจนต้นพดนั้น, ฝ่ายทแถมอาหารข้าง เราน้อย เห็นกำลังคึกคักมากก็จะย่อยทอเสียใจ. ใหนจะเป็นอันรบพุ่งเอา ชัยชนะได้? ซึ่งนางท่านจะคิดกลศึกผ่อนผันประการใดก็ตามเถิด แต่ ข้าพเจ้าจะยกเข้า มีให้ทหารใดเห็นข้าศึกมาก. เปรียบเหมือน หักไฟหัวลม น้ำเซียวลงขวางเรือตุ้ดักครั้งหนึ่ง จะไม่ให้ย้ายพระมา คกลงมาถึงท้องทุ่งได้.”

ฝ่ายส้มผ่องเพชรก็ว่าถ่วงถ่วงต้องครังสามครัง, ส้มผ่องนครินทร์ ก็มิฟัง จะขึ้นยกไปให้ได้. ส้มผ่องเพชรก็โกรธจึงว่า “ต้มเค็ดจ

พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้เรามาบัญชาการต่างพระเนตรพระกรรณ. เราเป็นผู้ใหญ่กว่ากล่าวท่านมิ่งจะขึ้นเขาค่ะให้ได้นั้น ก็ตาม. แต่อย่าให้เสียแก่พระมา. ถ้าผู้ใดแตกทัพพระมาตงมาหน้าทัพเรา, เราจะตัดศีรษะเสียให้สิ้น เอาโลหิตเช่นอาวูเสียทุกเล่ม.” ดมิงนครอินท์ก็มิ่งขึ้นยกไป.

ฝ่ายดมิงพ่อเพชรเห็นดมิงนครอินท์ไป จึงว่าแก่ดมิงอบากของและดมิงอวระมิ่งศรีว่า “อ้ายดมิงนครอินท์ใจมันมูทะลุดอดอนยาก. เราว่ากล่าวมิ่งคำ ขึ้นยกไปก็จะแตกมามันแน่. พวกเราเป็นผู้ใหญ่ใครนจะละเสียก็ได้ จะเสียเกียรติยศของดมิงได้พระเจ้าอยู่หัวไป. ท่านทั้งสองจงยกหนุนไป. ถ้าดมิงนครอินท์แตกตงมาอย่าให้เข้ารบ. ถ้าเห็นธงเราบอกขวา ก็ให้ดมิงอบากของหัดทัพเข้าชายป่าข้างขวา. ถ้าเห็นธงเราบอกซ้าย ก็ให้ดมิงอวระมิ่งศรีหัดทัพเข้าชายป่าข้างซ้าย. ให้ส่งบทแก่ตัวทหารไว้จึงคืออย่าเพอรบพุ่ง ต่อเมื่อใดได้ยินเสียงฆ้องกลองสัญญาณแล้ว จึงให้ระดมรบกระหนาบพร้อมกัน.” ดมิงอวระมิ่งศรีและดมิงอบากของก็ยกไป. ครั้นแล้วดมิงพ่อเพชรจึงสั่งให้ดมิงขัพราย ดมิงพ่อแก้ว ดมิงพระตะเบิด เข้ารายชุมพลตามขอบชายป่า. ดมิงพ่อเพชรทพหลวงก็ตั้งรบอยู่ที่ทางพระมาจะมา.

ฝ่ายดมิงนครอินท์ยกขึ้นไปถึง ก็มีไพร่จรรอ ยกเข้าโจมตี. พระมาไม่ทันรู้ตัว ก็แตกหนีไปจนถึงหน้าทัพมิ่งมหานรธา. มิ่งมหานรธาเห็นรพแตกถอยมา ก็ยกเข้ายอทัพดมิงนครอินท์. ดมิงนครอินท์ต้านทานมิได้เห็นเหตุถอยก็แตกเข้าไปป่า. ฝ่ายพระมาได้ที ต่างคนต่างก็

ตงมาปณฺธรวณกันหาเป็นขะบวนไม่. ส้มิงพอเพ็ชรเห็นตงนน ก็ให้ ไบกง
หลังช้าง. ส้มิงอ้งวะมั่งศรี ส้มิงอบากอง ก็หัดทพเข้าชายป่าตาม
สำคัญ. ครนพม่ามาจะโกต ถึงหน้าทพ ก็ให้ ตของกตองคามตัญญาน
แตวกัยทพหารช้างมาเข้าประดงตพม่าพร้อมกัน.

ฝ่ายส้มิงอบากอง ส้มิงอ้งวะมั่งศรี ส้มิงช้พราย ส้มิงพอแก้ว
ส้มิงพระตะเบิด ได้ยินเสียงของกตองตัญญานแล้ว, แต่เห็นส้ม
พอเพ็ชรยกออกก็ กัยกเข้าระตมกระหนาบพร้อมกัน, จนถึงระตมบอน
เป็นสำมารถ. กองทพพม่าเสียขะบวน ทานมิได้แก้แตก ฝ่ายส้มิงนคร
อินทซึ่งแตกทัพแล้วคุมพทพหารเข้าได้ไปคอยอยู่ในป่าต้นทางนั้น, ครน
เห็นกองทพพม่าแตกหนีไปตงนน ก็ชวนกันออกกวาดไล่กัดจับพม่า
ได้ผู้คนช้างม้าและเครื่องศัสตราวุธเป็นอนมาก. แตวกเร่งรีบหนีตงไป
หวงจะนำของเข้าถวายก่อนจะได้ทตแก้ตัวให้พ้นผิด.

ฝ่ายส้มิงพอเพ็ชร กับนายทพ นายกอง ทั้งปวง กับกรกได้ติดตาม
พม่าชนไป จับได้ผู้คนช้างม้าเป็นอนมาก ครนเวลาค่ำเห็นพม่าหนีไป
ไกลแล้วกัยกกลับมา ฝ่ายส้มิงนครอินทเห็นผู้คนช้างม้าเครื่องศัสตราวุธ
ซึ่งคไคินน นำเข้ามาถวายส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชก่อนนายทพนายกอง
ทั้งปวง, กราบทตซึ่งมชัยชนะ แดทปราชัยแตกทพหนีได้ทต.
ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง และทอดพระเนตรเห็นตงนกด
พระทัยนัก, จึงพระราชทานรางวัลแก่ส้มิงนครอินทเป็นอนมาก.

ฝ่ายส้มิงพอเพ็ชรยกทัพกลับมาถึง แจ้งว่าส้มเด็จพระเจ้าอย่หว
โปรดพระราชทานรางวัลให้ส้มิงนครอินทเป็นอนมากตงนน ก็มิไคชน
ไปเฝ้ากราบทตกิจราชการ. ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่าส้มิงพอ

เพชรกลับมาถึงแล้ว มิได้ขึ้นมาเฝ้า. จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้ส้มปอเพชรขึ้นมา ขณะเมื่อส้มปอเพชรขึ้นมาเฝ้าเห็นส้มปอครอินท์เฝ้าอยู่ ก็นึกเคืองมิได้แต่หน้าส้มปอครอินท์, กราบถวายบังคม ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว ก็นั่งอยู่มิได้หุดประการใด ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสถามว่า “ท่านไปตักหพระมาได้ชยชำระกลับมาถึงแล้ว เหตุไฉนจึงมิได้ขึ้นมาหาเรา ให้เราคอยอยู่ดังนี้? ท่านน้อยใจเราด้วยเหตุสิ่งใดหรือ?”

ส้มปอเพชรจึงกราบทูลว่า “เดิมส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรัสใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ใหญ่คุมนายทนายกองทั้งปวงไปตักหพระมา ได้ชยชำระแล้ว, ครนกลับมาถึงแจ้งว่าอายตณตายพระมามันมาเฝ้าแล้ว เดียว แล้วทูลความชอชยกตัวมันก่อน พระองค์ได้ทรงพระกรุณาตรัสใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ใหญ่ไปบัญชาการต่างประเทศพระนครพระกรรม, พระองค์มาทรงเชอพงแต่ชยค่าชยคนเดนตาย มิได้ตรัสถามข้าพระพุทธเจ้าก่อน ทรงพระราชทานบำเหน็จรางวัลแล้วแล้ว. ข้าพระพุทธเจ้าจึงมิได้ขึ้นมาเฝ้า.”

ส้มปอครอินท์ได้ฟังส้มปอเพชรกราบทูลดังนั้น ก็เกลยตอบชนว่า “ถึงข้าพเจ้าแตกก่อนก็จริง, แต่พระมาเสยชบจนเพราะข้าพเจ้า, ท่านจึงได้ชยชำระโดยง่าย. ข้าพเจ้าแพแต่กคนเอาชยชำระได้ และข้าพเจ้าก็ไดช่างมาเครื่องศัสตราวุธมาทลเกล้า ๆ ถวายก่อนนายทนายกองทั้งปวง อีก.” ส้มปอเพชรได้ฟังดังนั้นก็โกรธ เอามอชหน้าว่า “อายหน้าด้านไม่มายางอายช่างเจรจาได้, นี่หากว่าไม่แตกแหวกทพกตงมา. ถ้าแหวกทพกตงมาแล้ว, ก็ระคตศัระเสย. ที่ไหนจะชชโมยเอาชของมาทลเกล้า ๆ ถวายได้ก่อน?” ส้มปอครอินท์ได้ฟังดังนั้นก็นั่งอยู่มิได้

ตอบเถียงต่อไปอีก. ต้มิงพอเพชรจึงทูลว่า “พดพะม่ายกมากครั้ง^{๒๕}มากกว่ามากนัก แต่เดเห็นทวนบนหลัง^{๒๖}มาตังว่าดอกพงดอกเถา, เถียงผีเฝ้ากะทบเคือนพ้องข้างมา. ประจุเถียงคลื่น ในท้องมหาสมุทรผดกตลบมืดเป็นควันไป. ข้าพระพุทธเจ้าคิดปรึกษา^{๒๗}กันว่าจะแยกทัพรายคนให้พม่าตกทั้งเถียงเข้าในวงก่อนจึงจะระดมกันดี. ต้มิงนครอินทจะยกเข้าดี คิดหมายได้ชัยชนะถายเดียว ซึ่งจะแพ้หาเห็นไม่. ข้าพระพุทธเจ้าห้ามปรามเป็นหลายครั้ง, ต้มิงนครอินทกมพงชนยกเข้าตกแตกแกกเข้าศึก^{๒๘}นี้หากข้าพระพุทธเจ้ารับพม่าไว้หยุดจึงได้ชัยชนะ.”

ต้มเต็จพระเจ้าราชาธิราช ได้ทรงฟังดังนั้น ก็เห็นว่า ต้มิงนครอินทผิดอยู่, ฝ่ายพระองค์ได้พระราชทานบำเหน็จแก่ต้มิงนครอินทก่อนเกินไปแล้ว มีวิธจะทำประการใด. อนึ่งพระองค์ทรงพระเมตตาต้มิงนครอินทอยู่เป็นอันมาก. จึงตรัสขอโทษ ต้มิงนครอินทแก่ต้มิงพอเพชรว่า “มันผิดแล้ว แต่ความชอบของมันก็มี. เราขอโทษมันครึ่งหนึ่งเถิด.” แล้วก็ทรงคาดโทษต้มิงนครอินทไว้ หวังจะให้กลัวเกรงว่า “^{๒๙}แดนไปเมื่อหน้า ถ้ามีพม่าร้ายใหญ่ทตทาน ทำให้ผิดมาตังนี้ กุจะตัดศีรษะเสีย.” แล้วพระราชทานบำเหน็จแก่ต้มิงพอเพชรและนายทัพนายกองเป็นอันมาก, โปรดให้ต้มิงพอเพชรนั่งเหนือสุด^{๓๐}หน้าเฝ้าที่เสด็จออก. ครั้นแล้ว พระองค์ก็เสด็จพระราชดำเนินกองทัพกลับมายังกรุงหงสาวดี.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง คอยทำคนผู้ถือหนังสือ ซึ่งไปเมืองเซียงใหม่^{๓๑}นั้นหายไ้ กองทัพกมไ้เห็นยกมา, ทรงแครงพระทัยนัก, เห็นพม่านำหนัดแล้ว พระองค์ก็ยกกองทัพหลวงตามทัพหน้าดังมา, พอถึง

เข้าแดนกรุงหงสาวดี ก็พบกองทัพมังฆ้องมหานรธาซึ่งแตกมานั้นก็ทรงพระ
พิโรธนัก. ฝ่ายมังฆ้องมหานรธาและ นายทัพ นายกองทั้งปวงก็พากันเข้ามา
เฝ้า. สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงพระพิโรธเป็นกำลังจึงตรัสว่า “ก
ให้ยกลงไปราวกับท่าฝน คนคนหนึ่งถึงสิบทัพ, จะช่วยกันรับคานทาน
ทัพมอญไว้หากก่อนก็ได้ พากันแตกมาดังนี้. ทำให้ข้าศึกกำเริบได้ใจ
ก็จะให้มันอยู่เป็นเดนตายอ้ายมอญหนักแผ่นดินพระม้าทำไมได้? ก็
ช่วยอ้ายมอญมันฆ่าเอง.” จึงตรัสสั่งให้เอามังฆ้องมหานรธาแม่ทัพหน้าและ
นายทัพนายกองทั้งปวงซึ่งแตกมานั้นไปฆ่าเสีย.

ฝ่ายมังฆ้องมหานรธาเสนาบดีผู้ใหญ่อึ้งกราบทูลว่า “อันธรรมดา
สงครามย่อมมีแพ้และชนะ พระองค์ทรงพระพิโรธแก่ถกชนซึ่งยังดีด
มิถก และจะฟาดฟันหักคนชนเดียวนั้นมิชอบ. ควรจะเก็บไว้ยังดีด
ไปอีก กว่าจะถกควมเหือดเหี่ยวเอามังฆ้องได้. ด้วยการสงคราม
มอญกับพระม้ายิ่งคิดพินกันอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าจะรับพระราชทานโทษ
นายทัพนายกองทั้งปวงไว้ ให้ทำราชการสงครามแก่ดวงดลของพระเดช
พระคุณอีกครั้งหนึ่ง. ถ้าแตกมาทนม จึงค่อยโปรดให้ประหารชีวิต
ตามบทพระอัยยการศึก.” สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ได้ทรงฟังมัง
ฆ้องมหานรธาทูลดังนั้น ก็คลายพระโกรธลงจึงพระราชทานโทษให้. แล้ว
จึงตรัสปรึกษาด้วยมังฆ้องมหานรธาเสนาบดีว่า “เมื่อทัพหน้าทำให้เสีย
ถูกแตกหนีมาดังนี้ ดั่งนี้แล้ว, ถึงเราจะยกลงไป ก็เห็นจะเอาชนะ
มิได้, เพราะมอญรู้ตัวเสียแล้ว เห็นจะรักษาเมืองไว้เป็นลำดับ. เรา
คิดจะถอยทัพกลับไปเสียก่อน ปล่อยให้ยกลงมาใหม่. ท่านจะเห็นเป็น
ประการใด?” มังฆ้องมหานรธาเห็นด้วย.

สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ก็ให้เลิกกองทัพเสด็จกลับ ไปกรุงรัตน
 บรูณบุรี, จึงตรัสตั้งนายทัพนายกองทั้งปวงให้แบ่งปันพลฝึกหัดทหาร
 ใหม่ ซ้อมเพลงอาวุธให้ชำนาญในระบอบรบทุกตัวคน, นายทัพนาย
 กองทั้งปวงรับพระราชโองการได้เกล้าฯ แล้ว ก็ฝึกหัดทหารรบทั้งต้น
 ให้ชำนาญในศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ทหารม้าก็ฝึกหัดให้ชำนาญในเพลงดาบ
 เพลงทวน เพลงง้าว อันชรบกันบนหลังม้าและให้แคล้วคล่องในการ
 คอบจับ เชิงจะหนีที่จะไล่ให้ว่องไว. ทหารช้างก็ฝึกหัดให้ชำนาญใน
 ระบอบรบช้างรบด้วยช้าง ทหารเดินเท้าก็ซ้อมหัดให้ชำนาญในอาวุธ
 ต่าง ๆ คือ ดาบ ดั้ง โลหะเขน หอกซัด แหตุนหลาว เกาทัณฑ์
 หน้าไม้ สรรพเครื่องอาวุธสำหรับรบครบทุกสิ่ง. ทั้งทหารเก่าทหาร
 ใหม่ฝึกปรือให้แคล้วคล่องณท้องสนามหลวงทุกวัน.

ครั้นรุ่งขึ้นปีใหม่ สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงทรงพระดำริว่า
 “ ครنگอน เราให้ทัพนายกองไปเล่นหนึ่ง ยังน้อยนักจึงรับทัพ
 มอญมิหยด. ครنگอน เราจะยกลงไปให้มากกว่าเก่าหลายเท่า จะ
 เข้ายบแผ่นดินหงสาวดีให้ราบเป็นหน้ากลอง.” จึงให้เกณฑ์กองทัพ
 บรรดาเมืองขึ้นแก่กรุงองวะนสืบเก่าเมือง ได้คนยี่สิบแสนช้างต้องหมื่น
 ม้าสิบแสน จะยกไปตีกรุงหงสาวดี.

ฝ่ายนางมิ่งคุดเทว พระอัครมเหสีจึงเข้ามากราบทูลว่า “เมื่อ
 พระองค์ยกลงไปครังก่อนนั้น, หม่อมฉันบ่ได้อยู่ มิได้ตามเสด็จ จึง
 ต้องอยู่รักษาเมือง. ครنگอนหม่อมฉันจะขอตามเสด็จฝ่าพระบาทด้วย.
 แม้นถูกเนินประการใด หม่อมฉันจะขอเอาชีวิตร่างกายตายแทนพระองค์
 ถิ่นของพระเดชพระคุณ ซึ่งได้ทรงพระเมตตา บำรุงเลี้ยงหม่อมฉัน ให้เย็น

เกตุอยู่สี่ซทุกเช้าค่ำ.” ส้มเต๋จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ได้ทรงฟังก็ชอบ
พระทัย, จึงตรัสว่า. “ตามใจพระน้องเถิด.” แล้วพระองค์ตรัสให้
จัดกองทัพช้างโดยพระบวรพยุหะ ให้เสนาบดีผู้ใหญ่สี่คนอยู่รักษาเมือง
ครั้นจัดการบ้านเมืองและไพร่พลทั้งปวงเสร็จ ได้มีหาพิชัยฤกษ์แล้ว,
พระองค์ได้จัดขึ้นทรงพระคชาธารประดับเครื่องคชาภรณ์ กัดางช้างอิน
พิจิตร ประกอบด้วยพลช้างโคดแล่นโจมตีทัพตั้งกันดารค่าค่ายแทรก
แซงล้อมวังพังคาเป็นชนิด, แล้วจึงเคลื่อนพยุหะโยธาทัพออกจากกรุง
รัตนบุรีอังวะ, ครั้นนัดพลกรมทหารสระพรังพร้อมด้วยทัพท้าวพระยา
โยธาหาญแวดล้อมเป็นกอง คดเข้าไล่ด้วยธงเทียวเขียวเหลืองขาว
แดงทุกกองทัพ, ก็ยกด้วยศัพทสำเนียงเสียงดังเท่าพลช้างพลม้าพล
บทธรรณินเท่า อันเดินโดยพระบวรเป็นทิวแถวตามกันเสียงดังนั้นครั้น
เปรียบประจักษ์แผ่นพ่นพระธรณจะทรุดถล่มลง, ผงคังฟุ้งกลับไปในห้อง
อากาศ. เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกพลพยุหะตรงคังมาครั้งนั้นศักราช
๗๒๕ ปี* ตรัสสั่งให้เดินกองทัพทางกระแมะข้างตั้งแล้วมาตั้งเมืองคองอ.
ขณะนั้น เจ้าเมืองเตยงซึ่งชนแ่กรงหงส์ดำด แ่่งทหารออกถาด
ตระเวนปลายด้าน. ทหารกลับเข้ามาแจ้งว่ากองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ยกมาจะตีกรงหงส์ดำดรพลมากนัก. เจ้าเมืองเตยงได้แจ้งแล้ว ก็แต่ง
หนังสือให้มาเร็วรบถอลงไปยังเสนาบดีกรงหงส์ดำด. ในหนังสือนั้นว่า
“ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าเมืองเตยงขอกราบถวายบังคมมายังฝ่าพระบาท
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวใต้ทรง บัดนี้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพ

* คือจุลศักราช ๗๒๕ ตรง พ.ศ. ๑๓๔๖ ตรงสมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระ
พระอินทราชาธิราช ที่ ๑

หลวงตงมาจะตีพระนครหงสาวดีรพตมากเหลือที่จะประมาณ ได้ยกตงมาถึงตำบลนั้น ณันน เวดานน.” เสด็จมาตั้งเจ้าพนักงานก่นำหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช.

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งเหตุดังนี้ ก็ตรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพโดยเร็ว, ได้คนแปดแสน ช้างพลายมีฝูงสองร้อยช้าง ซึ่งบรรทุกเครื่องห้าวร้อยเชือก. กองทัพจัดพร้อมแล้ว, สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จยกออกไปรบทัพพม่า. ครั้นเสด็จพระราชดำเนินกองทัพถึงเมืองเตยง, เจ้าเมืองเตยงรู้ ก็ออกมาเฝ้ากราบทูลเชิญเสด็จเข้าประทับพักพิงในเมือง. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสว่า “เราจะรับยกไปไม่เข้าไปแล้ว,” จึงตรัสว่าเจ้าเมืองเตยงเป็นผู้ใหญ่ดี เอาใจใส่ราชการหมั่นระวังสอดแนมข้าศึก, จึงโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคแก่พระยาเตยงและทหารทั้งปวงโดยสมควรแล้ว, ตรัสแก่เจ้าเมืองเตยงและเสนาบดีทั้งปวงว่า “เราก็คือกษัตริย์อันประเสริฐ เป็นใหญ่ในพระนครประเทศหนึ่ง, ซึ่งจะให้ข้าศึกพม่ายกถ่วงเข้ามาเหยียบแดนเราอันมิควร. ขอบมาตั้งไกรสรราชส์หอนรักษาถ่วง. ถ้าจะให้พยัคฆ์ไกรสรหมื่นเข้าเหยียบเที่ยวในแดนอันของตัวแล้ว ก็จะได้อำนาจดบะเดชะไป, หาเป็นเกียรติยศไม่. เราจะออกไปต้านต่อไว้แต่หน้าด่านก่อน. อย่าให้พม่ายกข้ามด่านเข้ามาได้จึงจะควร.” ตรัสแล้ว พระองค์ก็ยกไปให้หยุดทัพพักผ่อนกำลังพลณประเทศแห่งหนึ่งชื่อตำบลเตรียม. พอปลงทัพลงยังมีทหารจะคงค่าย, จึงสั่งมิ่งพ้อเพ็ชรกราบทูลว่า “กำลังสงครามครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก ยังมีได้พิณจพิเคราะห์เหตุการณ์คืนตก ซึ่งพระองค์จะยกขึ้นไปโดยเร็วอันมิควร ข้าพระพุทธเจ้าจะขอแต่งผู้คนให้เสด็จ

ลอบไปสืบคํ่าถึงข้าศึกก่อน.” ส้มเต๋จพระเจ้าราชาธิราชก็ทรงเห็นด้วย.

ส้มผ่อเพชรจึงแกล้งส้มนครินทร์คุมทหารมอหกร้อยคน ให้มีกรรมานนายทหารหนึ่งคุมคนร้อยเศษไปด้วยส้มนครินทร์. ส้มเต๋จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งส้มนครินทร์ว่า ถ้าพบกองทัพพระเจ้ามณเฑียรทองแล้วให้เร่งกลับมา. ส้มนครินทร์ก็กราบถวายบังคมลาออกมาแกลงตัวสวมเกราะขึ้นม้าถืออาวุธแล้วก็ยกกองทัพไปคนหนึ่ง ถึงตำบลแม่น้ำเจียด, พอพบไทยใหญ่กองทัพหน้าพระเจ้ามณเฑียรทองยกมา เลี้ยงช้างม้าผู้คนในกองทัพของเอ็กเกริกประจูดั่งเลี้ยงคลื่นและระลอกในมหาสมุทร.

ฝ่ายมีกรรมานแต่เห็นแต่ไกล จึงว่าแก่ส้มนครินทร์ว่า “ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งมาว่า ถ้าพบกองทัพแล้วให้เร่งกลับไป บัดนี้พบกองทัพยกมาแล้ว เราจะพากันกลับไปตามสั่ง.” ส้มนครินทร์จึงว่า “เรายกมาบัดนี้ เห็นแต่กองทัพยกมา ยังไม่รู้กํ่าถึงคํ่ามากน้อยประการใด จะรีบด่วนไปกราบทูลนมัสขอบ. จำจะแอบคํ่าให้ตระหนักก่อน.” ส้มนครินทร์จึงชวนคนไม่แฝงกายดู, เห็นช้างม้ารพลพะมายกมาเป็นอนมาก, เลี้ยงของเอ็กเกริก ดุจเลี้ยงพายัพใหญ่. จึงกลับลงมาพาทหารทั้งปวงเข้าซุ่มอยู่ริมทางมิให้ข้าศึกเห็น ครั้นพระม้าวออกเดิน เห็นรพลช้างมาเนืองกัน มิได้ขาดดุจสายน้ำไหล ผงคตกลับไปท่งป่า เลี้ยงเผไท่ตงหนึ่งแผ่นดินจะถล่ม, ส้มนครินทร์แฝงคอยแต่เข้าจนเวดบายักไม่สิ้นพล, จึงคิดว่า “พะมายกมากองรพลช้างมามากกว่ามากนัก. ตัวเราเป็นทหารส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวตรดีใช้มาล่อคณมตุํกํ่าถึงข้าศึก บัดนี้พบข้าศึกแล้ว

จะกลับไปเปล่าก็มีขอบ. จำจะยกเข้าโจมตีกำลังข้าศึกจะเห็นประการใด.” ดมิงนครอินทกัฬาทดออกโจมตีตั้งค่ายทัพพระเจ้ามณฑิเยรของชาดออก ฝ่ายพดพะมาตายลงประมาณร้อยหนึ่ง. ก็แตกย่นลงไปจนถึงหน้าช้างพระที่นั่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง. ดมิงนครอินทกัฬาทดทหารเข้าป่าไป.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเห็นดังนั้น ตั้งสัตย์พระทัยนัก ทรงพระดำริว่ากองทัพพระเจ้าราชาธิราช มาตั้งชุมนุมอยู่ แล้วให้ทหารยกออกมาโจมตี. ครั้นจะตั้งทัพลงทนน ก็เป็นป่าเปล่า ทัพพดขามไม่มาที่จะอาศัย. จึงให้ถอยทัพมาตั้งอยู่แนวแม่น้ำเจียดเป็นที่ให้น้ำหญ้า, แล้วให้แต่งกองร้อยคอยเหตุไปล่อดแนมทัพพมอญ ว่าจะตั้งอยู่ตำบลใดให้ได้เพื่อความจงแน่น.

ฝ่ายดมิงนครอินทกัฬาทดรบมาถึงตำบลเตรียมทัพตั้งอยู่นั้น, เข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้ายกไปถึงตำบลแม่น้ำเจียด พบกองทัพพม่ายกมา. ข้าพระพุทธเจ้าแอบแฝงดูอยู่แต่เข้าจนบ่ายก็มิได้สิ้นสุดพด. อนึ่งทัพพม่ายกมาครั้งนั้น ทัพพดกำหนดด้วยพนหมั่นนมไต่, จะนับด้วยแสนก็ดัดประมาณ ดูมากกว่ามาก. ข้าพระพุทธเจ้าจึงยกทหารเข้าโจมตีเห็นเหลือกำลังจึงถอยมา.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ได้ทรงฟังดังนั้นจึงตรัสปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า “ทัพพม่ายกมาครั้งนั้น เป็นทัพกษัตริย์ใหญ่หุดงนัก. แต่ทัพพม่ารบกันแต่ที่เจียด ซึ่งเราจะรบทัพพม่ารบกัน ถ้าวรบในป่า เห็นจะได้ชัยชนะ, พม่าจะเสียแก่เราเป็นมั่นคง.” ดมิงพ่อเพชรจึงทูลว่า “กองทัพพม่ายกมาครั้งนั้น ดมิงนครอินทกัฬาทดว่าประมาณมากนัก.

อินทพพะมำอปปมาตังผงหลวง, ซึ่งพระองค์จะให้รับในป่าเห็นจะได้ชย
ชำนะอยู่. แควพดจะดำบากถ่มคายเป็นอันมาก: เปียบประคข้างดว
ชนกัน, หนีแพรกกั้เหลกตะเยียดไป. ข้าพระพุทธเจ้าคิดจะให้พ
พะมำอยู่ป่า, ฝ่ายเราอยู่บ้าน. ให้พพะมำดำบากข้างเดียว, เราตง
มน้อยแต่ในแดนเมืองแล้ว. ถ้าใดทวงที ก็ขอกรบ. ถ้าไม่ใดที ก็
ตงมน้อยอยู่. ข้าพระพุทธเจ้าคิดจะให้ถอยทัพไปตงมน ณ ตำบลแม่น้ำ
บ้านเกาะ เพราะทแม่น้ำบนเกาะนั้นเป็นทสำคัญอยู่, จะคิดหาอบาย
ถ่ายเทประการใด พะมำหารู้ไม่. ถ้าเป็นทีแล้ว มิต้องรบฆ่าด้วยศัสตรา
วุธ พะมำก็จะตายไปเอง. ทำไมกับรพตมาก? ถึงจะมากก็เหมือน
น้อย. เห็นจะได้ชยชำนะโดยง่าย."

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบด้วย จึงให้อำมาตย์
มะละมันคุมพระสนมกำนัลและสละเบี่ยงอาหารยกถ่วงไปก่อน. อำมาตย์
มะละมันจึงทูลว่า "ถ้าหากการสงครามไม่พระองค์ทรงโปรดให้ข้าพระ
พุทธเจ้าชักพาตัวไป, ข้าพระพุทธเจ้ามิได้ขัดรับสั่ง. ครองนี้ มีการ
สงครามจวนจะได้รบพุ่งอยู่แล้ว, ข้าพระพุทธเจ้าจะขออยู่ด้วยพระองค์.
ถ้าข้าศึกยกมา, ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาออกชนช้างด้วยข้าศึกตัว
ต่อตัว, เอาชีวิตเป็นผลของพระบาททองส่งของพระเดชพระคุณ ซึ่งได้
ทรงพระเมตตาปลูกเลี้ยงข้าพระพุทธเจ้ามา," สมเด็จพระเจ้าราชา
ธิราชได้ทรงฟังอำมาตย์มะละมันทูล ก็ชอบพระอัชฌาตย์ยิ่งนัก, จึง
ตรัสว่า "ท่านไม่ชอบใจไป อยากจะอยู่ด้วยเราก็ดตามเถิด;" จึงส่ง
สั่งอินทพพะให้คุมพระสนมนางกำนัล และสละเบี่ยงอาหารต่าง ๆ ไปก่อน,
แล้วจึงมีพระราชกำหนดให้สั่งมิ่งพ่อเพชร สั่งมิ่งอระมิ่งศรี สั่งมิ่งนครอินท

ดั่งมีอุปการะ ดั่งมีพระราม ห้าทัพพรงหลังลงมา. แต่บรรดาข้างซึ่ง
 ตกมันอยู่นั้น ให้เดินเป็นระยะไกลกันดั่งเคยแตร. ดั่งได้เจ้าพระเจ้านคร
 ราชธานีรับบัญชาการเสร็จแล้ว ก็ยกกองทัพลงลงมาเมืองเดียวเมือง
 เดียว, จึงตรัสสั่งดั่งมีพรายเจ้าเมืองเดียว และพระยาเดียง ให้รีบ
 คุมประต๋อรบเดียวทั้งสองเมือง อย่าให้พม่าอาศัยได้, และกวาดเอา
 ข้างมาผู้คนส่งเบียงอาหารทั้งสองเมืองมาในกองทัพด้วย, จึงแต่งให้กอง
 ดั่งมีพระตะเบิดไปเที่ยวกวาดครอบครัวข้างมาส่งเบียงอาหาร บรรดาหัว
 เมืองชนและบ้านใหญ่บ้านน้อยทั้งปวง ซึ่งอยู่ณต้นทางที่พม่าจะมานั้น
 ให้สันเชิงแล้ว, พระองค์ก็ยกกลงมาถึงแม่น้ำนบเงาะ, จึงสั่งให้เสนาบดี
 นายทัพนายกองทั้งปวงไปตั้งค่ายณปากตะวันตก, แต่แม่น้ำนบเงาะ
 ไปจนถึงแม่น้ำนบเตระ แล้วตัว ปฎิมังกรราย ไปถึงแม่น้ำประทะลาด.
 ดั่งมีเจ้าพระเจ้านครราชธานีให้ตั้งค่ายณแม่น้ำนบเงาะแล้ว ให้ชักค่าย
 ปักกาถึงกัน

ฝ่ายพระเจ้ามณฑลไชยรทอง ได้ตั้งค่าย ณ แม่น้ำเงด ได้หัววัน,
 ทหารกองลัดดนมเข้ามากราบทูลว่า “บัดนี้กองทัพพระเจ้าราชาธิราช
 ซึ่งตั้งอยู่ณ ตำบลเตรียมนั้น เล็กน้อยไปตั้งอยู่ตำบลแม่น้ำนบเงาะแล้ว”
 ดั่งมีเจ้าพระเจ้ามณฑลไชยรทองได้แจ้งดังนั้น จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีนาย
 ทัพนายกองทั้งปวงว่า “เราจะรบยกตามไปตั้งประชิด, สงครามครั้งนี้
 จะได้ทำยุทธนาการกันโดยเร็ว.” เสนาบดีนายทัพนายกองก็เห็นด้วย.
 พระเจ้ามณฑลไชยรทอง จึงให้ยกกองทัพลงมาตั้ง ตำบลวัดปฎิมังกร แลแม่น้ำ
 นบเงาะทิศตะวันออก ตรงกันคนละฟากแม่น้ำแล้ว, ให้นายทัพนาย
 กองทั้งปวงตั้งค่ายรายไป. แต่กองทัพมณฑลไชยรทองตั้งค่ายดั่งมีเจ้าพระ

เจ้าราชวรวงศ์ฯ, ตั้งให้ไทยกาเหสไทยเมหยัง ทพไทยใหญ่ซึ่งเป็นกอง
หน้านั้น ตั้งอยู่ณแนวฝั่งแม่น้ำบงเกดาะ. แม่น้ำบงเกดาะนั้นแห่งอยู่กำ
หนดใต้หกวณ, เจ็ดวัน, น้ำทะเลขึ้นวันหนึ่ง. พวกและคนพดพามา
มากชนเต็มฝั่ง, แต่คนถนทรายหนักด้วยแม่น้ำใหญ่. คนและคน
ชดมาถกเรือแพ ข้างมาผู้คนถนจมนาคาย. ขณะเมื่อคนทพ
ไทยใหญ่มาตั้งอยู่นั้น, พวกไทยใหญ่หารว่าน้ำทะเลขึ้นถึงไม้.

ฝ่ายส่มิงพ่อเพชรจึงกราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชวรวงศ์ฯว่า “ทพ
พระม่ายกมาครั้งนั้นล้มกระเนแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะคิดกถอบายถวงพระม่าย
ให้น้ำท่วมตาย ให้กองทัพยับเยินจงได้.” สมเด็จพระเจ้าราชวรวงศ์ฯ
จึงตรัสถามว่า “ท่านจะคิดประการใด ?” ส่มิงพ่อเพชรก็ทูลตาม
ความคิดทุกประการ สมเด็จพระเจ้าราชวรวงศ์ฯทรงเห็นชอบด้วย, จึง
ให้ส่มิงช้พรายกับเจ้าเมืองเคียงต้องนายเป็นแม่กองกำกับการ, เกณฑ์
ทหารชุดตั้งทำทางหน้าทะเลที่จะรบด้วยข้าศึกไว้เป็นที่แอบที่บังม่นคง
แล้ว, ให้ร้ายทหารลงไปไต่ค่ายตามลำแม่น้ำทหาจะชนมานั้น, กำหนด
ชวเลี้ยงกลองเป็นระยะมาจนถึงค่ายแล้วแล้ว, ครบดังว่าถ้าเห็นหน้า
ทะเลขึ้นให้ทหารตกลองเป็นคำคณบอกต่อกันขึ้นมา, แล้วมีพระราช
กำหนดแก่นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า “เราจะยกธงไปรบ
เขาะพระม่ายในคลองน้ำ. ถ้าได้ย่นเลี้ยงชวกลองตชนชอองเมื่อใด, ก็
ให้ถอยขึ้นมาบนตถึงโดยเร็ว.” ครบถึงวันกำหนดน้ำทะเลขึ้นมา นาย
ทัพนายกองผู้รับสั่งก็จัดทหารออกไปวางที่ท่าไว้ทุกช่องทุกทางแล้ว,
กำชับทหารทั้งปวงว่าถ้าพระม่ายตามขึ้นมาจงรบค่านทวนไว้อย่าให้ชนะได้,

นายทัพนายกองทหารทั้งปวงก็ยกไปคอยกระทำการตามรับสั่ง. พวก
 กองล่อก็ยกไปรบด้อมรับในแม่น้ำ นายทัพมอญกองล่อก็ให้ทหารร้อง
 ต้าท้าทายพวกกองทัพไทยใหญ่หวังจะยั่วให้โกรธ ทหารมอญร้องต้า
 ว่า “อ้ายไทยใหญ่ อ้ายชชาพะม่า มึงยกมาด้อมอญแล้ว, ทำไม
 จึงมุดหัวอยู่ในค่ายเล่า? ให้พวกมึงเร่งออกมารบกับกู. กูจะตัด
 ศีรษะให้สิ้นนับเดยวัน.” กองทัพไทยใหญ่ได้ยินทหารมอญร้องต้าดังนี้
 ก็โกรธเป็นกำดั่ง. ไทยกาเหลไทยเมหยัง แม่ทัพหน้าไทยใหญ่ทั้งสองนั้น
 ก็เร่งจัดทัพแล้วพลช้างม้าจะยกลงมาด้อมกองทัพมอญ. แต่กำดั่ง
 แค้น ให้ทหารหน้าค่ายร้องต้าตอบไปพลาง. ทหารไทยใหญ่ร้องต้าว่า
 “อ้ายมอญ แต่ก่อนพวกมึงก็เป็นชชาพะม่า แล้วไปเป็นชชาไทยน้อย.
 อ้ายหน้าชื่อใจคดทรยศต่อเจ้า. เจ้ากรือว่าในท้องพวกมึงมีเคียวเจ็ด
 เถามีเข็มเจ็ดอัน. กูจะรบฟันผ่าอกเอาเคียวในท้องออกตัดคอพวก
 มึงเสียให้สิ้น.” กองทัพมอญได้ยินดังนี้ก็โกรธ, จึงให้ทหารต้า
 ตอบรุกเข้าไประหว่าง “อ้ายไทยใหญ่ อ้ายเดนตายพะม่า, พะม่าให้พวก
 มึงเป็นกองทัพหน้าเป็นทัพผี พวกมึงจะตายก่อนไม่ได้ข้ามอญ. มอญ
 จะแหวกท้องออกเอาเคียวเคียวตัดศีรษะพวกมึงข้ามนำมาให้สิ้นประเดย
 วัน.” กองทัพไทยใหญ่ได้ฟังก็โกรธยิ่งนัก. พอจัดทัพเสร็จก็ยกลงมา
 จัรบกับทัพมอญที่แม่น้ำนั้น, ให้ทหารร้องต้าท้าทายตอบไปว่า “อ้าย
 มอญ อ้ายเลื้อยอมปากกต๋า, พวกกูไม่สู้ฝปากพวกมึงแล้ว ถึงมึง
 จะประดึษสู้ดา ก็ไม่เจ็บเหมือนไม้ขว้าง. กูจะเอาอาวุธออกขว้าง
 พวกมึงให้เห็นฝีมือของตน.” กองทัพไทยใหญ่ก็เร่งพลทหารรุกเข้า

ไป. ฝ่ายมอญทำเป็นแตกต่อให้ได้. ไทยใหญ่เห็นได้ที ก็เร่งทหาร
ยกช้างม้าลงไล่มอญ. มอญก็ถอยรบยั่วเข้าไว้. พอได้ยืนเคียงกอง
ตั้งญวน, สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงให้ทหารรักษาค่ายอยู่นั้น
ต้องกองให้ร้องออดองขึ้นทุกค่าย, มีให้กองทัพไทยใหญ่ได้ยืนเคียง
หน้าเคียงคั่น. ครั้นนาชน มอญก็ถอยชนมาบนคดง. ไทยใหญ่มี
ได้หักถ. ถ้าค่ายทัพมอญแตก, ก็ได้ติดตามทางชนไป. ทหารซึ่งวาง
อยู่นั้นก็รบประจัญไว้. ไทยใหญ่จะชนคดงก็มีได้, จะหนีไปก็มีพัน,
ครั้นจะกลับข้ามมากไม่ทัน. ช้างม้ารพลงม้ายตายเป็นอันมาก. กอง
ทัพไทยใหญ่โกรธยิ่งนัก, เอาดาบหอกฟันแทงฆ่าและฟันแทงกันเองอ
ออยู่. และที่ไทยใหญ่รบกันนั้นน้ำทะเลถอยลงจะใกล้แห้ง.

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตั้งสมิงจกกายให้คุมทหารไปพันแทง
ฝ่ายไทยใหญ่ที่ค่ายให้เป็นแผลอาดูร, แล้วลากชนไว้บนคดงให้พะม่าลงดัย
ว่ามอญมีความรู้. แล้วตรัสกระซิบสมิงจกกายว่า ถ้าได้พบความมอญ
มิได้ฆ่าพะม่าและไทยใหญ่ ไทยใหญ่จะฆ่าตายเอง ก็ให้ฆ่าฟันเสีย
อย่าให้ผู้อื่นเห็นถึงพดข้อไปอีกได้. สมิงจกกายก็คุมทหารไปเที่ยวพัน
ศัพพะม่าไทยใหญ่แล้วลากชนไว้ริมคดงตามรบตั้ง, ขณะนั้นชาวเมือง
เคียงเมืองเคียงทงปวงซึ่งกวาดมานั้นว่า พะม่าเสียทัพแก่มอญ มอญ
ฆ่าพะม่าไทยใหญ่ตายเป็นอันมาก.

ฝ่ายมอญทงปวง ชวนกันไปดฝ่ายไทยใหญ่ ซึ่งทหารกองทัพลากชน
ทงไว้นั้น. มอญคนหนึ่งจึงว่ามอญมิได้ฆ่าไทยใหญ่, ไทยใหญ่น้ำท่วม
ตายเอง, ทำไมจึงมาพันแทงผดงนั้นหาต้องการไม่. สมิงจกกายได้ฟัง

มอญว่าดังนกไกรธ, จึงให้ทหารพันมอญนั้นเสีย, ตัดเอาศีรษะ
 เสียไปไว้, แล้วให้ตากเอาตัวมอญที่ตายไปทิ้งไว้กับผีไทยใหญ่ด้วยกัน
 จึงประกาศแก่มอญชาวเมืองและทหาร ทั้งปวงว่าถ้าผู้ใดพูดดังนี้ เรา
 จะตัดศีรษะเสียประหารไว้.

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงสั่งให้นายทัพนายกอง ปลุกคำด
 บวงสร่วงเทพารักษ์ตามตั่งทุกหน้าค่าย, ให้ประโคมฆ้องกลองแตร
 ดังเช่นว่าทำเพลงถวายเทวดา, และให้มีธงใหญ่ปักไว้หน้าค่ายทุกค่าย,
 ถิ่นให้โบกธงขึ้นมา, ถิ่นให้โบกธงลงไป, ให้พระม้าทั้งปวง
 เห็นว่ามอญมีวิชาอาคมกระทำให้นาชนาถได้. นายทัพนายกองก็ให้
 ปลุกคำด เทพารักษ์แล้ว, ทำพิธีกรรมบวงสร่วง ตามรับสั่งทุกค่าย.
 ครั้นเวदानาชนาถก็ให้ทหารโบกธงไปตามนั้น. ฝ่ายกองทัพพระม้า
 และไทยใหญ่ไม่รู้รบรบ สำคัญว่ามอญรุ่มนัครค่าถาเรียกนาชนได้ดังได้,
 ทหารม้าไทยใหญ่ก็สะดุ้งตกใจกลัวมิอาจจะยกมารบมอญ, จึงม่น
 อยู่ในค่าย.

ครั้นอยู่มา อำมาตย์ทมิฬนกรอดซึ่งกินเมืองพระดีมนนยกกองทัพ
 ขึ้นมาตาม, ครั้นถึงจึงเข้าเฝ้ากราบบทวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชา
 ธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทอดพระเนตรเห็นอำมาตย์ทมิฬ
 นกรอดก็พระทัยหนัก, จึงตรัสถามถึงราชการบ้านเมือง. อำมาตย์
 ทมิฬนกรอดก็ทูลแจ้งทุกประการ. ครั้นอำมาตย์ทมิฬนกรอดออกจาก
 เฝ้าแล้ว ก็เที่ยวพิจารณาทุกค่ายทุกกองทัพ. เห็นค่ายหลวงที่สมเด็จพระ
 เจ้าราชาธิราชให้ตั้งรับพระม้านั้นโดดเด่นนัก, จึงเข้ามากราบทูลว่า

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๒๓

“ซึ่งสิ่งพอเพียรดำรงการสงครามให้คงประชิดข้าศึกตงนัคคอยู่, แต่เป็นประมาณ. ถ้าขยับขยายค่ายเสียใหม่คงให้ไกลตงนัคคไปอีกเส้นหนึ่งหรือสามสี่วาแล้ว จึงต้องตำราตงนัคค. เพราะทหารทั้งปวงจะได้หัดช้างม้าเต็นท์ทำเพลงอาวุธเดินตามสับายให้เช็กเกรกรันเร่งหน้าทัพฝ่ายพระมาเห็นจะได้เป็นทีกลดเกรง, เพราะทหารของพระองค์มาถึงวันเร่งพร้อมกันอยู่” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบด้วย, จึงครัดตั้งนายทัพนายกองทั้งปวงให้ขยับขยายค่ายเสียใหม่ ตามคำอำมาตย์ทนมั่นกรอดกราบทูลนั้น, แล้วให้ปราบที่หน้าค่ายเรียบราบเต็มอจทุกค่าย สำหรับผูกหัดซ้อมทหารและช้างม้า.

ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงก็เร่งให้จัดทำค่ายประตูหอรับใหม่แล้วเสร็จ. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงทรงพระดำริว่าอำมาตย์ทนมั่นกรอดนมบญญาหัดกล่เหลมนัก, ครั้นเราจะให้ประมาณพลในกองทัพจะประมาณผิดหรือถูก, จึงครัดตั้งอำมาตย์ทนมั่นกรอดให้ไปเดียบค่ายดูพลทหารทั้งสี่ด้านว่าจะมากน้อยเท่าใด. อำมาตย์ทนมั่นกรอดก็กราบถวายบังคมลาออกไปเดียบค่ายประมาณพลตามรับสั่ง, ครั้นพิจารณาตัวแล้ว ก็กลับเข้ามากราบทูลว่า “พลของพระองค์ยกมากองทัพนายทัพนายกองทแถมทหารหมดด้วยกัน ข้าพระพุทธเจ้าประมาณดูได้แสนเศษ.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังยังแคลงพระทัยอยู่, พระองค์จะใคร่ขันตครดูให้รู้แน่, จึงสั่งให้จะเร่งไปเอาบัญญัติพลทุกกองทัพให้คืนทุกค่าย, จะเร่งรับตั้งแต่กลับไปทำบัญญัติพลดูพลมาได้เป็นสิบแสนกับ

ต้องพัน, จึงเอาบุญเข้ามาราบตลอดแด่พระเจ้าราชาธิราช. ส้มได้
พระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้วแก่พระทัยนัก, จึงตรัสสรรเสริญว่า
อามาศ์ทันทน์กรอดนเด็คมนุษย์, มีบุญหลักแหลมลึกซึ้ง เปรียบ
ประดงเทศตามักษเป็นทพย์, ประมาณพลโยธาภูมิได้ผิด. ครั้น
เรามาความยินดียงนัก. อุปมาดังได้พระนครประเทศหนึ่ง. ซึ่งการ
สงครามชนะของชาติของอยู่นั้น บัดนี้ใจเราโล่งว่างเปรียบประดงได้
ชัยชนะแล้ว.” จึงโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคแก่อามาศ์ทันทน์
กรอดเป็นอันมาก.

ฝ่ายกองทัพพระเจ้ามังมอญกับกองทัพมอญนั้น ต่เบียงก็
ขัดสนเบาบางด้วยรพตมากนัก, ทหารทั้งปวงอดข้าวปลาอาหารอดโรย
ถอยกำลังลง, ครั้นแต่งกองทัพไปหาต่เบียงอาหารที่บ้านใกล้กันได้.
ฝ่ายพระเจ้ามังมอญไปหาต่เบียงถึงตำบลของยี่แดนพระมอญไม่ทันกองทัพก็
ทหารรามัญกองสอดแนมวิ่งหนี, ก็มาราบตลอดแด่พระเจ้าราชา
ธิราช. ส้มได้พระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึงทรงพระดำริว่า “ ครั้น
นี้กองทัพพระเจ้ามังมอญของขาดต่เบียงอาหาร, เพราะยกลงมาเหลือ
ประมาณมากนักจนไม่มีข้าวให้กิน หมายถึงได้ไม่คิดเสียกระทำการ
เกินตัว. อุปมาดังเรือใหญ่กว่าทะเล จระเข้ใหญ่กว่าหนอง จะ
ก่ดกับกายว่ายเวียนไปก็ขัดขวาง. เมื่อไพร่พลอดโรยระด้าระด้าดังนั้นแล้ว
เห็นจะย่อท้อใจอยู่. เราจะคิดตัดกำลังศึกเสีย แล้วจะยกออกโจมตีให้ยับ
เยินจงได้;” จึงตรัสตั้งสั่งมิงอึงมั่งศรีให้จัดกองทัพ เลือกทหารที่
เข้มแข็งมีฝีมือให้ได้สามพัน, ไปคอยถ่วงต่เบียงทัพพระเจ้ามังมอญไปหา

สระเบียงอาหารนั้น ตรัสสั่งว่า “ถ้าเห็นกองทัพพระมาไม่ได้สระเบียงอาหารมาอย่าเพ่อตี. ถ้าพระมาได้สระเบียงอาหารมาเห็นเสียชะบวนแล้ว จึงยกเข้าโจมตีให้แตกจงได้.” ดั่งมิ่งอระมิ่งศรีรับสั่งแล้ว ก็ถวายบังคมลาออกมาจัดทัพตามทัพยกไปคอยตีพระมา.

พอกองทัพพระมาถึงไปหาสระเบียงอาหารนั้น ได้แล้วก็หาบคนกลับมา. ฝ่ายกองทัพมิ่งอระมิ่งศรีเห็นพระมายกมาเสียชะบวนได้ก็แล้ว ก็ยกทหารเข้าโจมตีทัพพระมา. พระมาสู้รบไม่ได้กำลังก็แตกไป กองทัพมอญฆ่าฟันพระมาตายประมาณห้าร้อย, จับเป็นได้ร้อยคน, ช้างพังพลายแปดช้าง ม้าดำมดืบม้า กับสระเบียงอาหาร นำเข้ามาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็พระทัย, จึงพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นบำเหน็จรางวัลแก่ดั่งมิ่งอระมิ่งศรี, และโปรดตั้งให้ขุนบำเหน็จรางวัลแก่ท้าวท้าวเป็นอันมาก.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้นแต่งกองทัพไปหาสระเบียงอาหาร, กองทัพมอญก็คอยตั้งเฝ้าสระเบียงอาหารไปทุกครั้ง, ไฟรพดพระมาอดข้าวปลาอาหารอดโรยตง. พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงทรงพระดำริว่า “ถ้าจะขึ้นอยู่รပ်ฝั่งด้านทานกับกองทัพมอญเข้าไป, ถ้าถึงฝ่ายเราอดยงแล้ว เห็นจะเสียท่วงที.” จึงให้หามิ่งอะปายะสุกรี มังมหานรธา นายทัพนายกองทั้งปวงมาปรึกษาว่า “กองทัพเราขัดสนแล้ว ท่านทั้งปวงจะคิดผ่อนปรนประการใด?”

มิ่งอะปายะสุกรี มังมหานรธา จึงกราบทูลว่า “กองทัพยกมา ครองพรพดมากจนกลายสืบแสน. สระเบียงอาหารน้อยไม่พอจะแจกจ่าย,

ได้แต่ไพร่พลหาบคอนบรรทุกช้างม้ามากิน. จะให้กองดำเลี้ยงคอยตั้ง
ก็ไม่วางท่วงด้วยเป็นทางไกล. ครั้นขัดสนลงแล้ว แต่งทัพให้ไปหา
เสบียงอาหาร. กองทัพมอญก็คอยก้าวสะกดเคียดมาเป็นหลายครั้ง.
ถ้าจะตั้งอยู่นานเห็นจะคับแค้นขัดสนนัก ด้วยการสงครามย่อมมีเสบียง
อาหารเป็นทง. อนึ่งก็จวนวสันตฤดู, ถ้าฝนตกหนักลงมาเห็นไพร่พล
จะลำบาก, จะลอยไปก็ยาก จะสู้ไม่ได้. ข้าพระพุทธเจ้าจะขอให้
ถอยทัพกลับไปอย่าให้ชนไพร่พลอดโรยนักจึงควร.” พระเจ้าฝรั่งมัง
ช้อยได้ทรงฟังก็เห็นด้วย, จึงจัดทัพให้มังมหานรชาคุมพลสามหมื่น
ยี่หรง, มีพระราชกำหนดครัดกำชับว่า “ซึ่งเราจะทัพไปครอง
ถ้ากองทัพมอญจะคิดตามคืบ. ท่านอย่าได้ประมาทจงต้านทานไว้
ให้ได้. แม้นเรายกไปได้สามวันแล้ว จึงค่อยยกไปตาม.” พระเจ้า
มณเฑียรทองก็ยกทัพหลวงถอยไป.

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่า พระเจ้ามณเฑียรทองถอยทัพ
ไปดังนั้น, เห็นสมเด็จพระดำริแล้วก็พระทัย, จึงให้มังพื่อเพชรทัพ
หนึ่ง สี่หมื่นนครอินทหนึ่ง ต้องทัพไปก้าวสะกดทัพพระเจ้ามณ
เฑียรทอง, แล้วพระองค์ยกกองทัพเข้าล้อมค่ายมังมหานรชา. ฝ่าย
กองทัพมังมหานรชาเห็นกองทัพมอญโอบล้อมเข้ามา ย่อมได้ก็ถอยทัพ
ถ่าไป. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ยกได้ติดตามทัพมังมหานรชา
ไปจนปะทะทัพพระเจ้ามณเฑียรทอง.

ฝ่ายกองทัพมังพื่อเพชร สี่หมื่นนครอินท ทั้งสองทัพ ซึ่งไปซุ่มคอย
เข้าสะกดคนนวกพร้อมกันชนเขา, จึงยกข้อมตกระหนาบทัพพระเจ้ามณ

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๓๓

เที่ยวของพร้อมกันกับกองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กองทัพพระเจ้ามณฑลเที่ยวของก็แตกยับเยินไป, กองทัพมอญฆ่าพระม้าล้มตายลงเป็นอันมาก, จับเป็นได้พันห้าร้อยคน, อีกช้างม้าเครื่องค้ำศร้าวราก็มาก. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงทรงจัดทัพอีกสองทัพ อำมาตย์มาละมณฑลหนึ่ง ส้มิงอปากกองทัพหนึ่ง บรรจบกับส้มิงพ่อเพชร ส้มิงนครอินทรีทัพเป็นคนดีหมั่น, ให้ยกไปติดตามตีกองทัพพระเจ้ามณฑลเที่ยวของต่อไป, แล้วพระองค์ก็ยกยุทโธธาทัพเสด็จกลับยังกรุงหงสาวดี.

ฝ่ายกองทัพมอญทั้งสี่นายตามไปทันทัพมังฆ้องหวนธาณแม่หน้าคงวณแดนเมืองคงอ นายทัพทั้งสี่ก็ยกทหารเข้าล้อมกองทัพพระม้าไว้แน่นทั้งสี่ด้าน มังฆ้องหวนธาณก็ขับพลทหารออกสู้รบเป็นด้ามารด ทหารมอญฆ่าพระม้าล้มตายลงเป็นอันมาก มีอาจะคิดหักออกมาได้. มังฆ้องหวนธาณจิตใจยังนักพาทหารถอยออกมา จึงคิดว่า “ ครองเราอับจนตกอยู่ในที่ล้อม อุปมาดังติดกรงเหล็ก, จะอยู่ก็ไม่ได้ จะหนีไปก็ไม่มีประตูออก, จะต้องลองหักกรงเหล็กดูหนึ่ง, ” จึงกำชับทหารทั้งปวงว่า “ พวกเราเข้าทศบแคน เปียบประดุจหมากรุกจนแต้ม เขากันเบยเรือเมดมาไปเกือบหมดแล้ว. ตัวเราเปียบเหมือนชน, ท่านทั้งปวงเหมือนเมดมาโคนเบยเรือยังเหลืออยู่น้อยนัก, เราคิดว่าจะนั่งกันแรงเมดมาโคนเบยก็จะเฉียดลงไปทุกที, เพราะข้าศึกเดินแต่มีคมกำดั่งนัก. เราเป็นชนจะออกรบกับชนตัวต่อตัวให้สิ้นฝีมือ. ถ้าพลาดพลั้งประการใดท่านทั้งปวงจงคิดหนีแถมตาจน เอาตัวรอดเถิด. ” ว่าแล้วมังฆ้องหวนธาณก็แต่งตั้งได้เกราะชนม้าโพกผ้าประเจียดแดงโมรสีพายดาบซ้ายขวามือถือทวน คมพลทหารออกหน้าจะหักออกด้านส้มิงนครอินทรีล้อมมอญ.

ส้มิงนครอินท ก๊ยกทหารหนนแห่งด้อมเข้ามา จึงประกาศทหาร
 ทังปวงว่า “อย่าให้ข้าศึกหนีได้ ถ้าออกด้านใครเราจะตดศีรษะเสีย.”
 ส้มิงนครอินทก็ขับม้าตรงเข้ามา. มังมหานรธาจึงถามว่า “นายทัพ
 มอญคนหรือชื่อส้มิงนครอินท? เขาถือว่ามีมือเข้มแข็งนัก. เมื่อปีก่อน
 นั้นก็ได้รับกับกองทัพเราที่ท้องทุ่งชายป่าแล้วแตกไป. ซึ่งท่านด้อมเราไว้
 ถึงทัพดำคัญว่าเราจะรบรับหักออกไปไม่ได้หรือ ท่านอย่าเพ่อประมาท.
 ครองทวเราเปรียบประดุจเสือฉอม. ผอมแต่กาย เขียวแต่ขนนยังอ้วน
 อยู่. พอจะเขยอวบตบตีตัวให้ตายได้. ตัวท่านเหมือนหนึ่งกวาง ถึงพอก
 มากก็สู้เสือไม่ได้. ถ้าท่านรักชีวิตอยู่แล้ว จงเปิดทางให้เราไปโดยดี.”
 ส้มิงนครอินทได้ฟังก็โกรธ จึงทวาดด้วยเสียงอันดังว่า “ท่านรู้
 จักชื่อเราแล้วว่าเป็นคนดี, เหตุไฉนไม่ลงจากม้าป่วนดงกราม
 ขอชีวิตเราเล่า? ยังจะพูดอวดอ้างเปรียบเทียบให้เหลือค่ว เหมือนหนึ่ง
 เขียนรูปเสือให้วอกกลัวหาค้องการไม่. ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวควรใช้ให้
 เรามาคอยเอาศีรษะท่าน, ท่านจงลงจากม้าก็มคอมารับคมดาบเราโดย
 ดี. จะได้ตายไปเมืองผู้หาความสุขเสียโดยเร็ว.” มังมหานรธาได้ฟัง
 ก็โกรธ จึงตอบว่า “เราเป็นทหารพระเจ้ากรุงรัตนบุรีธระ, นับ
 ว่าชายผู้หนึ่ง, ถ้าอับจนแล้วไม่เสียตายชีวิต. ซึ่งจะยอมตายโดยง่าย
 นั้นหาไม่ได้. ถ้าท่านจะต้องการศีรษะเราแล้ว จงเอาศีรษะท่านเข้ามา
 รับเอาเราจึงจะให้.” ส้มิงนครอินทได้ฟังก็โกรธนัก จึงขับม้าเข้าร่วม
 กับมังมหานรธาเป็นสามารถ.

นายทัพทั้งสามก็ด้อมไว้สามด้านมั่นคง, ด้มังมหานรธากับ
 ส้มิงนครอินทรบกันคดองแคล้วคล่องไวนัก. ส้มิงนครอินทมังมหานรธา

รบกันด้วยเพลงทวนเป็นหลายสิบเพลงยังหาแพ้ชนะไม่ ส้มิงนครอินท
ไม่สู้ชำนาญเพลงทวนนัก กัดแต่เพลงดาบ, พอรบกันสิ้นเพลงดงกอย
ม้าห้อออกไป. ส้มิงนครอินทจึงแก้งว่า “ท่านชำนาญแต่อาวุธ
ยาว, อาวุธสั้นเห็นจะไม่ชำนาญ. อาวุธสั้นคนฉลาดควรรบไม่ได้.
ท่านก็ฝีมือเริ่มแข่งรบกันด้วยอาวุธสั้นเกิด.” มังมหานรธาได้ฟังกท
ทวนเสีย ชักดาบออกสู้กันเป็นช้านาน. มังมหานรธาเสียที ส้มิง
นครอินทฟันด้วยดาบถักที่ดำค้อนคมคาย, ให้ทหารตัดเอาศีรษะไว้. พด
พระมาทังปองเห็นนายตายก็แตกหนี, ทหารมอญ ได้ฆ่าฟันล้มตายลง
เป็นอันมาก จับเป็นได้บ้าง, หนีรอดไปได้สักส่วนหนึ่งตายสองส่วน.
กองทัพมอญก็ยกติดตามตีพระมาไปจนสุดแดน.

ฝ่ายส้มิงนครอินทเอาศีรษะมังมหานรธาเสนาฝังไว้ให้เน่าเปื่อย,
แล้วยกกองทัพกลับมากองตั้งแถวพร้อมกันทั้งทัพ, นายทัพทั้งเจ็ด
ชวนกันเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช, กราบทูลแจ้งกิจซึ่งไปตาม
ตีพระมาทังทุกประการ. ส้มิงนครอินทจึงเอาศีรษะมังมหานรธาที่ได้ถึงแซ
หน้าผานนถวาย. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็พระทัยนุก. ขณะเมื่อ
ส้มิงนครอินทได้ศีรษะ มังมหานรธา มาถวายนั้น เป็นฤกษ์กัปัน เข้ามาค้า
ขายณเมืองเตยงสิบถ่า, และค่าธรรมเนียมจึงกอบกัปันนั้น สมเด็จพระ
เจ้าราชาธิราชโปรดพระราชทานให้ส้มิงนครอินทสิ้น แต่ด้วยดำอา
กรซึ่งชนแก่เจ้าเมืองเตยงนั้น ทรงพระราชทานแก่ส้มิงพ่อเพชร, อำ
มาตย์มาละมรนั้น โปรดให้กินเมืองมูวาน. โปรดให้ส้มิงอบากองกิน
เมืองกันพะอ.

ขณะที่เมื่อพระเจ้ามณฑลไชยรทองแตกไปนั้น ข้างจำต้องนางมังกดเทวี่ พระอัครมเหสีซึ่งทรงไปนั้น คั้นเข้าป่าเอาไว้มิอยู่ จำต้องพลัดตง นางมังกดเทวี่ก็ตกข้างตงยืนอยู่. พอฉวยกายนายกองผู้หนึ่ง ซึ่งขึ้นข้างจำต้องหนีกองทัพมอญมาต่อท้ายหลัง, นางมังกดเทวี่ทอดพระเนตรเห็นก็เรียกว่า “นางกายเอ๋ย ช่วยด้วย” ครั้นนางกายเห็นตงนั้น จึงพูดกับนายข้างว่า “บัดนี้มัจจุราชมารถึงเราแล้ว, ครั้นจะมารับเอานางไปด้วย, ถ้าผู้นั้นมาพบเขารับไป ก็จะไม่เอาเนื้อความเข้าทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเราพบแล้วมารับไป. ตมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระพิโรธให้ถึงโทษถึงต้นชีวิตหมดทั้งโคตร. ถ้าเรารับไปตนก็จะตายแต่คนเดียว.”

นายข้างจึงตอบนางกายว่า “ซึ่งท่านมารับนางพระยาเจ้าไป จะเป็นโทษถึงตายหมดทั้งโคตรหรือตมชีวิตโคตรนั้น ข้าพเจ้าเห็นด้วย. แต่ซึ่งท่านว่ารับไปจะตายแต่คนเดียวนั้น ข้าพเจ้าสงสัยนัก. ขรรคมดาบคดทำคุณแก่ผู้น้อยพินคน ก็ไม่เท่ากับพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง. ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระดำริถึงคุณแล้ว, ก็ทรงพระเมตตาปลงเกล้าเพียงให้ยศศักดิ์ทวีเป็นอันมาก. เหตุไฉนท่านจึงว่าตงนี้?” นางกายจึงตอบว่า “ซึ่งท่านพูดตงนั้น ก็พอเชื่อฟัง. แต่เห็นข้างใดไม่เห็นข้างเดียว. ขรรคมดาบคดทำคุณแก่มหากษัตริย์, พระมหากษัตริย์ตั้งอยู่ในกตัญญูไว้คุณแล้ว ก็จะไปรดให้มัจจุราชมรณด้วยศัสตรา ทวิพยาทศมได้. ถ้าพระมหากษัตริย์ออกตัญญูไม่ไว้คุณคนแล้ว, ผู้ใดทำคุณไว้ก็เหมือนทำแก่อาศิรวิน โกรธขึ้นมาแล้วก็ยอมผลาญชีวิตให้สิ้นศันยทั้งบุตรภรรยาญาติบิดามารดา หากคิดถึงคุณไม่. ซึ่งเราว่าจะตายแต่ตัวนั้น เพราะรู้จัก

พระทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ประกอบด้วยความหึงหวงมาก ถ้าเราพาพระอัครมเหสีไปถวาย คงจะทรงพระสงสัยเคลือบแคลง ด้วยทางไกลหลายวันหลายวันจึงถึงเมือง. แม้พระทัยรังเกียจเมื่อใด ก็ขอให้ฟ้าเราเมื่อนั้น. ซึ่งคำเราว่ามีได้ผิด ท่านคอยดูไปเถิด.” นายช้างได้ฟังก็เคঁราใจ จึงว่า “สุดแต่บุญกรรมจะให้ผลเป็นไป ซึ่งความชอบเราทำไว้ มนุษย์ไม่สังเกตเห็นเทวดาอารักษ์คงเห็นบ้าง. ท่านจงรับไปเถิด.” ครั้นนายช้างกับนางกายพดกนแล้วก็ได้ช้างเข้าไป, จึงพากันลงจากหลังช้างถวายบังคมแล้ว, เชิญเสด็จนางมังกดเทวชนทรงช้างจำลองพาไป. ครั้นเวลาค่ำดัง ก็ทำห้างบนต้นไม้ เชิญให้นางมังกดเทวชนบรรทมบนห้าง. นางกายกับนายช้างผูกช้างเสียมั่นคงแล้ว, ก็ก่อไฟไว้ที่โคนต้นไม้. เขาผ้าผูกเอวกันเข้าแล้วก็นอนพักษรรักษานางอยู่. ครั้นรุ่งเช้า นางกายก็ผูกช้างรับนางพาไป, ค่ำดงก็รักษานางโดยสุจริตตงนทกวัน.

ฝ่ายพระเจ้ามณฑลไชยรทองยกทัพไปถึงกรุงรัตนบุรีแล้ว, ก็ทรงพระวิตกกังนางมังกดเทวชนอัครมเหสีซึ่งพดไป. อนึ่ง ก็ได้ทราบว่ามีมเหสีหายสาบสูญในทวัน. สมเด็จพระเจ้ามณฑลไชยรทองก็ทรงพระโศกนันทน์, ครั้นครั้นว่า “ครั้นหนึ่งเสียดะเจ้าเป่าราชธิดาไปแก่ข้าศึกแล้ว, ครั้นมาเสียดะพระอัครมเหสีไปอีกเฒ่า, หวังมเหสีหายสาบสูญในทวันด้วย.” ทรงพระวิตกไม่สบายพระทัย.

ฝ่ายนางกายพานางมังกดเทวชนมาโดยดียวกัน ถึงกรุงอังวะ. มั่นคนเขาเนือความเข้าไปกราบทูล, สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแจ้งว่านางกายได้พระอัครมเหสีมากัดพระทัยนัก, จึงให้เฒ่าแก่ชาวแม่พระดินมนางกานต์ออกไปรับนางมังกดเทวชนมายังพระราชมณฑลไชย. นางมังกด

เทวีกก็เข้ามากราบ ถวายบังคมแทบฝ่าพระบาท พระเจ้ามณฑิรทรง
 พระเจ้ามณฑิรทรงจึงตรัสถามนางมิ่งคตเทวีกว่า เมื่อนางกายพามา
 ชานานกำหนดโดยสืบจนถึงเมืองอังวะ แะมากทางนางกายทำ
 เป็นประการใดบ้าง นางมิ่งคตเทวีกจึงทูลว่า “เมื่อนางกายพาหม่อมฉัน
 มาหนึ่ เป็นฉันกับเจ้าอยู่ จะได้มีประทุษฐกิจคดีห้ามได้. ครั้นเวลา
 ค่ำ ก็ทำห้างให้หม่อมฉันนอนบนต้นไม้. ตัวนางกายกับนายช่างก็ก่อ
 ไฟไว้แล้ว, เอาผ้าผูกคอขอดกันนอน ทุกวันจนถึงเมืองอังวะ.”
 พระเจ้ามณฑิรทรงได้ทรงฟังดังนั้น ก็ให้เอาตัวนางกายกับนายช่าง
 เข้ามาถามคนละครึ่ง. นางกายกับนายช่างก็ให้การต้องคำกันกับนางมิ่ง
 คตเทวีกทุกหน. พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็มีพระทัยโสมนัสนัก, จึง
 โปรดพระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแพรพรรณเครื่องอุปโภคบริโภคนาน
 ภายและนายช่างเป็นอันมาก. ครั้นพระเจ้ามณฑิรทรงทอดพระเนตร
 เห็นลักษณะพระอักรมเหล่า ประกอบด้วยดีวิไลภาคเป็นอันมาก, มีพระ
 ทายสังด้วยขันธนะใด ก็ให้เอานางกายและนายช่างเข้ามาซักถามอีกเล่า.
 นางกายและนายช่างก็ให้การยืนอยู่อย่างหนึ่งหลังมิได้ผิดเพี้ยน. พระเจ้า
 มณฑิรทรงก็พระราชทานรางวัลอยู่เนือง ๆ ทุกครั้ง.

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้ามณฑิรทรงเสด็จไปหานางมิ่งคตเทวีก
 ที่ห้องพระตำหนัก. นางมิ่งคตเทวีกยกพานพระศรีมาตงแล้ว จึงหยิบ
 กรรไกรคืบหมาก. กรรไกรหนึ่งนิ้วพระหัตถ์นางมิ่งคตเทวีก. นางมิ่งคต
 เทวีกตกพระทัยของชนว่า “นางกายเอ๋ย ช่วยด้วย.” พระเจ้า
 มณฑิรได้ทรงฟังดังนั้น ก็ให้แสดงพระทัย, จึงทรงพระดำริว่านาง

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๓๗

มังคตเทวณ เห็นจะมีจิตศรัทธาพิศมัยกับนางกาย จึงออกข้อดั่ง,
ชะรอยจะมีจิตเล่ห์หาช้านานอยู่ในสันดานมิได้ถม จึงออกข้อให้ช่วย
กนิชนะ; ทรงพระดำริแล้วก็มีพระทัยหึงขงเคียด จึงให้ถอดนางมังคต
เทวณออกจากที่พระอัครมเหสี, แล้วให้เอาตัวนางกายไปฆ่าเสีย.

ขณะเมื่อเพ็ชรมหาจะเอานางกายไปฆ่า, นางกายมิได้ครั้น
คร้าม ยิ้มแล้วจึงว่า “เราทำนายตัวเราแล้วมิได้ผิด.” เพ็ชรมหา
ถามว่า “ท่านทำนายตัวไว้อย่างไร?” นางกายก็เล่าให้ฟังตั้งแต่พบ
พระอัครมเหสี และได้พูดกับนายข้างจนพานางมาถึงเมืองทุกประการ
เพ็ชรมหาได้ฟังก็ถึงเวรใจ พอนายข้างรู้เตือนร้องให้ตามมาเยี่ยม.
นางกายเห็นจึงว่า “ท่านจะร้องให้ไปใย? เราได้พูดกับท่านแต่แรก
แล้วว่าจริงราชมายัง. ซึ่งเราจะตายครั้งนี้หาเสียด้วยชีวิตไม่, เพราะ
ได้ฝากความดีความชอบไว้แก่เทวดาฟ้าดินแล้ว. แต่เราจะขอตั้งหน้อย
หนึ่ง. ซึ่งท่านจะทำราชการเป็นข้าแผ่นดินสืบไปภายหลัง จงระมัดระวัง
ผิด อย่าประมาท. จงหาเจ้านายเป็นทพง ก็ให้รู้จักใจเจ้านายเสีย
ก่อน ว่าชอบหรือด, แล้วจึงเข้าสวามภักดีทวราชการ, และให้มีความ
ซื่อสัตย์กตัญญู. ถึงตัวจะตายก็อย่าให้เสียสัตย์, จะทำคุณ ก็ให้เห็น
คุณแล้วจึงทำ, ถ้าเห็นจะตายเป็นโทษแล้ว อย่ากระทำ; เช่นอย่าง
ตัวเราฉะนี้.” พอนางกายถึงล้นนายข้างแล้ว, เพ็ชรมหาดีพาทัวไป
ฆ่าเสียตามรับสั่ง.

เมื่อพระเจ้ามณฑลยทของยกลงมาตามอุยแล้วกลับแตกขึ้นไปครั้ง
นั้น ไม่ได้บายพระทัยเลย หมายถึงยกลงมาตักกรุงหงสาวดีแก้แค้นอีกให้จง

ได้, ทรงพระดำริว่า “ กองทัพเรายกไปทำศึกกับมอญสองครั้งแล้ว ก็ไม่
 ล้มคะเน เด็ดทแกล้วทหารเครื่องดีศตราอาชเป็นอันมาก. ซึ่งแตกพ่าย
 ชนมาครั้งน เพราะเหตุว่าศึกเรารกรับนั้. ประการหนึ่ง หัวเมือง
 รายทางแคว้นแคว้นกรหงสาวดีเล่า ก็ยังบริบูรณ์มั่งคั่งอยู่. ครั้นเรา
 เรายกลงไปเห็นจะรับมือได้, ก็อพยพครอบครัวกวาดต้อนเบียงอาหาร
 เด็ดขึ้น. ฝ่ายกองทัพเราจึงขัดสน ไม่มีทอ้าย, ต้องมาเอาต้อนเบียงถึง
 เมืององวะกัณฑ์. ครั้นจะทำสงครามขับเคี่ยวไปก็มิได้ จึงต้องดำทพ
 ถอยมา. ไซ้จะเด็ดโดยฝีมือทแกล้วทหารที่เคยได้ ก็หาไม่ได้. ครั้น
 จำจะศึกใหญ่ไว้ก่อน. จะแต่งกองทัพให้ลงไปตีบ้านเมืองรายทางให้
 ผู้คนระส่ำระสายไว้, อย่าให้ตั้งท่ามาหาเกินได้. ให้ถอยกำลังตั้งแล้ว
 จึงจะเตรียมต้อนเบียงอาหารให้พร้อม. ยกทัพใหญ่ลงไปทำแกลเมือง
 หงสาวดีอีก เห็นจะได้โดยสะดวก.” ครั้นทรงพระดำริแล้ว ก็ตรัส
 ประกาศเสนาบดีทั้งปวง เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วย.

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงแต่งให้ตั้งขยาเป็นนายทัพ ก็อพยตาม
 หมื่นยกตงมา ตั้งขยานายทัพรบตั้งแกลกถวายเป็นมงคลา ยกกองทัพมา
 ถึงปลายแดนเมืองหงสาวดี, แล้วยกกันออกเที่ยวจับครอบครัวมอญ
 ให้ทหารต้อนคนหมากคั้นมะพร้าวส่งของมีผลเด็ยเป็นอันมาก. กอง
 ทัพพะมำก็ตั้งมั่นอยู่ตำบลงอนโต. กิตติศัพท์แจ้งเข้าไปถึงสมเด็จพระเจ้า
 ราชธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชธิราชจึงตรัสสั่งให้สมิงนครอินทฤพ
 หนึ่ง ยกทัพยกไปตีตั้งขยา. สมิงนครอินทฤพตั้งแกลกถวายเป็น
 บังคมดา ออกมาจับข้างมารพดทัพพมกทัพเรือ ตีรพด้วยเครื่องดีศตรา

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๓๕

วุษพร้อมเสร็จ. ครั้นถึงกำหนดจะยกกองทัพ, สมเด็จพระเจ้าราชา-
ธิราชก็เสด็จลงไปบนเรือขนานหน้าฉนวนคำหนักหน้า เพื่อจะส่งกองทัพ.

ขณะนั้นสมเด็จพระอินท จึงแต่งคนหุงผ้าสวมเสื้อหมวกให้ต้องดี
ตามตำราพิชัยสงคราม, ทาแป้งหอมน้ำมันหอมอันประกอบวิธยาคุม
เสร็จแล้ว, จึงเอาพานรูปเทียนข้าวตอกดอกไม้มากกราบถวายบังคมถา
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทอดพระเนตรเห็น
สมเด็จพระอินทมากมีพระทัยยินดีนัก, จึงยกพระบาทวางลงในลาดทอง
ให้สมเด็จพระอินทคุกน้ำชำระพระบาทได้ครั้น, แล้วคร่ำด้วยพรดีริ
สัตว์สัตตพิกนึ่งมดให้มัสยชำระแก่ข้าศึก. พระองค์จึงหยิบพระศรีใน
พานทองเครื่องเดียวคำหนึ่ง ส่งให้นางอุตะตะ ซึ่งเป็นนางห้ามชอบพระ
ทัยเอาไปพระราชทานให้ค้อมมือสมเด็จพระอินท. สมเด็จพระอินทก็ยังไม่รับ,
ยกมือชนถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว, จะเอาพานทองรับ.
นางอุตะตะนั้นก็ช่วยเข็นประหม่าใจ ยังมีอาจะวางพระศรีลงในพาน
ได้, ด้วยมีรับสั่งให้ส่งให้แก่มือสมเด็จพระอินท. สมเด็จพระเจ้าราชา-
ธิราชทอดพระเนตรเห็นก็แย้มพระสรวล จึงโปรดพระราชทานอภัย
ตรัสว่าให้สมเด็จพระอินทรับค้อมมือนางเถิด. สมเด็จพระอินทเกรงพระราช
อาชญา ขัดพระโองการมิได้, ก็รับพระราชทานพระศรีค้อมมือนาง
อุตะตะ, แล้วจึงคิดว่า “แต่ก่อนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้ไปทำ
การสงครามครั้งใด จะได้ให้นางห้ามอันเป็นที่ชอบพระอัชฌาด้วย เอา
หมากมาพระราชทานให้ถึงมือเหมือนครั้งนหามิได้. บัดนี้พระองค์ตรัส
ใช้นางอุตะตะเอาพระศรีในพานทองเครื่องเดียวมาพระราชทานให้ถึงมือ

๕๕ “แกตั้งจะยุให้เราตายเสียหรือ, หรือพระองค์จะทรงพระดำริ
ประการใด ? คิดดูน่าสงสัยนัก. อย่าเลย เราจะต้องดูให้รู้ตระหนักแน่
ว่าพระทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะรักข้าทหารมากหรือ หรือจะรัก
ศัตรูมาก ?” คิดแต่ถกถายถวายเป็นคัมภีร์ตามาดังเรือ, ครั้นถึง จึง
บอกแก่ทหารว่าไพร่ทั้งปวงว่า “ถ้าถึงถูกขี้ไต้ขึ้นเตี้ยงฆ้องกลอง
สัญญาณ อย่าให้ออกเรือขนาน. ส้มิงนครอินทซึ่งตั้งแถวก็เอาผ้าคลุม
ศีรษะ ทำเป็นนอนป่วยอยู่ในเรือ.”

๕๖ ครั้นถึงกำหนดถูกขี้ไต้ก็ขึ้นมิตต์แล้ว ราชามนุจึงให้ต้นฆ้องโหมก
ของสัญญาณตามอย่างธรรมเนียม. ฝ่ายนายทัพนายกองบนเรือทั้งปวง
ก็ยกไปตามถูกขี้ไต้. แต่เรือฉลากบางส้มิงนครอินทมิได้ออกจากที่.

๕๗ ขณะนั้น ส้มิงพ่อเพชรไปตรวจกองทัพเห็นเรือทั้งปวงออกหมด
แล้ว แต่เรือส้มิงนครอินทยังจอดนิ่งอยู่, จึงร้องว่า “ได้คู้กนิมิตต์
แล้วเหตุใดส้มิงนครอินทยังไม่ยกไปเล่า ?” ทหารที่เรือบอกว่าส้มิงนคร
อินทเป็นปัจจุบันโรคป่วยอยู่. ส้มิงพ่อเพชรได้ฟังดังนั้นก็ตกใจสำคัญว่า
ป่วยจริง, จึงถอยเรือขนานไปเทียบเรือขนานส้มิงนครอินทเข้าแล้ว,
ถามว่าหลานเราป่วยเป็นโรคอันใด จึงมิได้ยกไปตามถูกขี้ไต้.”

๕๘ ส้มิงนครอินทได้ฟังส้มิงพ่อเพชรถาม, ลูกขึ้นค่านับบอกว่า
๕๙ “ซึ่งข้าพเจ้าป่วยมียกไปทั้งนี้ เพราะรบศึกในใจยังไม่ชนะก่อน จะ
ยกไปรบศึกภายนอกเห็นจะเอาชนะมิได้.” ส้มิงพ่อเพชรได้ฟังดัง
นั้นจึงว่า “หลานเราแต่ทำสงครามมาเป็นหลายครั้ง ไม่เคยเจรจา
ประหัตประหาร ๖๐ เหตุผลเป็นประการใดจึงแจ้งความให้เราช่วย.”

ส้มิงนครอินทจึงบอกว่า “เมื่อเวลาเช้าข้าพเจ้าไปถวายบังคมตาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหยิบหมากในพานพระศรีให้นางอัครเสนาเฝ้าพระราชทานถึงมือข้าพเจ้า. ข้าพเจ้าก็เกรงพระราชอาชญา มีอาจะรับด้วยมือ. และพระองค์ทรงโปรดให้นางห้ามสั่งหมากให้ถึงมือข้าพเจ้า. ข้าพเจ้าได้เห็นนางอัครเสนาพระสนมรูปงาม, ก็มีจิตศรัทธาใคร่ในนางอัครเสนียิ่งนัก. เพราะเหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงว่าศึกในใจยังรบไม่แตก.”

ส้มิงพ่อเพชรได้ฟังก็ตกใจ จึงว่า “เป็นไหนหนานเรามาเจรจาถึงนี้? ตัวเจ้าก็เป็นทหารมีฝีมืออันเลิศ ควรที่จะได้บารงแผ่นดินสืบไป, และเป็นบรรทัดแก่ข้าทหารอันจะมีมาภายหลัง. เมื่อคิดทำการทูลจวจิตอย่างนี้. ถึงตัวตายก็จะสาบสูญแต่กาย อันชื่อกับความช้วนได้สูญหายจะปรากฏไปชั่วกัลปาวสาน. และหลานเราผู้จะเป็นบรรทัดทหารสืบไป มารักผิดเสียชอบ, มิได้ประพฤติตามราชวัตรสืบประการดำริห์เสวกรา มาตย์จะให้เจริญยศศักดิ์นั้น หาชอบไม่.” ส้มิงนครอินทตอบว่า “ซึ่งน้ำท่านว่าข้าพเจ้ามิได้ประพฤติตามราชวัตร กระทำผิดจากเสวกราธรรมเป็นประการใด? เชิญน้ำท่านจงกล่าวแจ้ง ข้าพเจ้าจะขอฟังจำไว้.”

ส้มิงพ่อเพชรจึงว่า “ราชวัตรสืบประการนี้ ท่านผู้เป็นโบราณ บัณฑิตกล่าวไว้เป็นมงคลธรรมดั่งนี้ ควรที่เสวกรา มาตย์จะปฏิบัติตาม, นหิราชกัฏ คือ ประพฤติวิชาคุณให้ปรากฏหนึ่ง, อติศูโร คือ แก่ถ่วงถ่วงในสงคราม อาสาเจ้าอย่าได้คิดแก่ชีวิตหนึ่ง. อปฺปมคฺโค คือ อย่าได้ประมาทในราชกิจ อันพระเจ้าอยู่หัวดำรัสใช้หนึ่ง. สัตตญ คือ

ให้ประกอบไปด้วยศีลดีด้วยข้อต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหนึ่ง. สุนัขขุดมคโค คือ ขยำได้แต่งกายเดินโอ่เด่นในท้องถนนหนึ่ง. อนทราโค คือ ขยำให้มัจฉาฟุ้งซ่าน คิดประติษฐานระดับกายให้งามเกินหน้าเพื่อนราชการ. เมื่อเขาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฟังตำรวจมอญทวย ทงหาหนึ่ง นาส์ดบีย คือขยำทะนงว่าเจ้ารัก และชนหนึ่งร่วมอาสน์หนึ่ง. นาคทเว คือเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขยำไกลขยำไกลนัก แต่พอได้ยินขอรบดังหนึ่ง. นหาปเล่ คือ ให้มัจฉาตื้นตื้นหาในสระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้จะบิดหน้าพระภษาขบถรังและนำชำระพระบาททองเหนือเคียวเกล้า ก็มีได้มีใจจริงเกยจ. แม้จะทรงพระพิโรธสักเท่าใด ๆ ก็มีโกรธตอบหนึ่ง. นาส์ดกรียาหิ ก็เพ คือ ขยำให้มัจฉาไผ่ฝนประดังเคจรจาเดียบเดียม เหวดะเหตตะ ปรารภนาเพื่อจะคุ้นเคยด้วยพระสนม อันเป็นบาทบริจาริกาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหนึ่ง. และราชวตรสำหรับเสด็จตามาคัยแห่งบาทมติกการอันจะให้มัจฉาดีประการณนี้ ควรทหาเราจึงพึงปฏิบัติตามจึงจะได้ความดีวิเศษ. ประการหนึ่ง หาดานเราเป็นข้าทวารทำสงครามสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐนั้น จึงเอาคณัญทำเป็นรากเค้ามุต กุศลธรรมทงปองเป็นทพง, จึงจะมีชัยชนะโดยง่าย. นีหาดานเราคิดการกตัญญูให้ต้องปราชาชัยดีประการณนี้, ท่านจักไปทำสงครามจักมีชัยชนะหรือ ? ”

ดมิงนครอินท ได้ฟังดังนั้น ก็ถามว่า “ซึ่งนำท่านเป็นผู้เฒ่าทหาร มากล่าวว่าหาดานต้องปราชาชัยดีประการโดยลักษณะเหนือความนั้นฉันใด ? ” ดมิงพ่อเพชรจึงเฉลยว่า “ฉันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ของเรานี้ เป็นบรรพการมีคุณแก่ท่าน, พระราชทานขลุ่ยเพียงโห่ให้บริบูรณ์ ด้วยยศศักดิ์สมบัติเป็นอันมาก, คุงบุรุษอนเดินนำหน้าไปก่อน; และตัวท่านมิได้กตัญญูรักคุณกตเวที ทดแทนพระคุณท่านฉะนี้ ชื่อว่าหากตัญญูมิได้ ก็ต้องด้วยบทปราชัยเป็นประณาม. อนึ่ง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงแสดงพระคุณ พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคได้เพียงชีวิต คุงมือหยิบอาหารเข้าในปาก; และท่านมาคิดประทุษร้ายรู้รายค่อเจ้า จะปรารภนางอุตะตะอันเป็นบาทบริจาริกาของพระองค์นั้น, เปรียบเหมือนท่านเผาตัวท่านเสียเอง ได้ชื่อว่าต้องปราชัยคำรบสอง. ประการหนึ่ง ถ้าได้นางอุตะตะมาไว้รวมภิรมย์คิดแล้ว, ได้ชื่อว่าท่านประทุษร้ายค่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้มพระคุณ ก็ต้องปราชัยคำรบสาม. ประการหนึ่ง ถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานนางอุตะตะให้แก่หลานเราด้วยความจำพระทัยฉะนี้, ถึงจะเอาทรัพย์สินสมบัติในคลังสมบัติพอมาถวาย ก็เห็นนางจะมีได้มีความยินดีแก่ท่าน คงจะคิดค้นอยู่เป็นนิตย์, อุปมาเหมือนหนึ่งนกกับแก้ว ถ้าประมาทพลาดพลั้งลงเมื่อใด ก็ถึงแก่ความฉิบหายเมื่อนั้น, ได้ชื่อว่าท่านต้องปราชัยคำรบสี่ ประการ. ซึ่งหลานเราจะทำสงครามสืบไปภายหน้ายังจะมีชัยชนะหรือ ?” ส้มิงนครอินทโยกมอชนค่านับส้มิงพ่อเพชรแถมจึงว่า “ซึ่งนำท่านให้โอวาทสั่งสอนโดยโบราณกิจคงนมคุณเป็นอันมากซึ่งข้าพเจ้าต้องบทปราชัยสี่ประการนั้นก็จริงอยู่. แต่จะได้บังเกิดชนในสันดานของข้าพเจ้าก่อนนั้นห้ามได้. ทั้งนี้ก็เป็นเหตุมาแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้ต้องปราชัยสี่ประการเอง. เพราะพระองค์ทรงพระทัยอยู่

ว่าสตรียอมเป็นทาสปฏิบัติแก่บุรุษ. พระองค์แสร้งตรัสใช้ให้นางอุตตะ
 เอาหมากมาพระราชทานให้ถึงมือข้าพเจ้าฉะนี้, ด้วยเป็นวิสัยโดยกิจจก
 จะด้วยความปฏิบัติขนานนัก; เปรียบประดุจตามอันคมกัธด้ามารก
 จะสู้ข้าศึกได้ระรื่อยระพันอยู่แล้ว, และกระทำให้เป็นด้นนิมครำครำหนา
 ขันเดียวคมไป มีอาจะยุทธานการเอาชัยชนะได้ ก็เป็นปราชัยแก่ผู้
 ตามนั่นเอง. ถ้าเจ้าของอาวุธประกอบด้วยความเพียร เอาตามนั้นมา
 ขำระขัดสั้ไขมนามให้หมดสนิมคมจนแวบเมื่อใด. กัธด้ามารกจะต่อสู้
 ข้าศึกเอาชัยชนะได้เมื่อนั้น, เหตุผลนี้เป็นค้ำมดมาแต่สมเด็จพระเจ้า
 อยุ่หัว, ข้าพเจ้าจึงต้องปราชัยดังวามานนี้. และนำท่านเป็นผู้เฒ่าแก่เขา
 ใจอยู่. อันตัวข้าพเจ้าเปรียบประดุจบุคคุดหนามยอก ก็ต้องเอาหนาม
 แหถมมาบัง, จึงจะเขยไค้คุดเอาหนามที่ยอกออกได้ ขอท่านจงดำริ
 ตูเกิด.” ส้มิงพ่อเพชรจึงตอบว่า “เราท้าวเดื่อนัดค้ำหมำปราชัย
 เพราะเมตดาหลานเรา. หลานเราก็มั่ง จะให้กราบทูลสมเด็จพระเจ้า
 อยุ่หัวหรือ?” ส้มิงนครอินทจึงว่า “ซึ่งข้าพเจ้าจะบังคับนำท่านทูล
 หนักความได้, ตามแต่ท่านจะเห็นควร.” ส้มิงพ่อเพชรได้ฟังส้มิง
 นครอินทว่าดังนี้ ก็กลับมามีสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูล
 ตามถ้อยคำส้มิงนครอินทว่าทุกประการ.

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ฟังก็ทรงพระสรวลจึงตรัสว่า “แม่น
 ส้มิงนครอินทมีความรักใคร่ในนางอุตตะผู้เป็นพระธนมของเรา, เรามิ
 ความยินดียก. ทกวนนตยเรากเป็นกษัตริย์ ไช้จะไร้พระธนมเดิมอนาง
 อุตตะนั้นก็ห้ามได้. แม้นจะหาสัตว์ที่มีลักษณะรูปอนางให้ยิ่งกว่านาง

ตั้งมั่นจนกระทั่งได้ฟังดังนั้น ไหว้สัจจังพอเพ็ชรแล้ว ก็ยกมือขึ้นถวายบังคมสดมภ์แด่พระเจ้าราชาธิราช, จึงร้องห้ามเรือมาไว้น้ำแต่ไกลมิให้เข้ามาใกล้, ก็เอาขบถยื่นดอกไม้อ้อมมานางอัครธิดาแล้ว แจ้งความตามทศนคิตตของพระทัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกประการ. จึงย้ายหน้าไปต่อพระราชวัง กราบถวายบังคมลาแล้ว, ก็พุดกับสัจจังพอเพ็ชรว่า “ ครกนกัภายในชนะแล้ว ด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรักษาทหารยิ่งกว่าสัตว์. ข้าพเจ้าได้เห็นพระทัยโดยแท้ และซึ่งนำท่านช่วยเอาความทุกข์ไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น คุณอย่าแกล้งข้าพเจ้านัก แต่มาถวายตัวเป็นข้าทหารมานานแล้ว. พึงรักพระทัยเจอาณัน นำท่านช่วยทอดตามคำข้าพเจ้าอกด้วยเถิด อย่าว่าแต่ข้าศึกเท่านั้นเลย, ถึงมีมากสักเท่าใด ข้าพเจ้าจะอาสาสู้รบสนองพระเดชพระคุณจนถึงชีวิต

ได้คิดข้อย่อยใจ.” ว่าแล้วส้มฉมิงนครอินทกำนัลดา. ส้มฉมิงพ่อเพชรก็ให้
ฉมิงน้องออกเรือไป.

ฝ่ายส้มฉมิงพ่อเพชร ก็กลับพานางอุตะระ เข้าไปถวายส้มเต๋จพระเจ้า
ราชาธิราชแล้ว, กราบทูลตามคำส้มฉมิงนครอินทว่าทุกประการ ส้มเต๋จ
พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นก็ตรัสสรรเสริญว่า ส้มฉมิงนครอินท
นี้เป็นชายชาติทหารมีฝีมือน่าใจหายช้อย่นัก.

ฝ่ายส้มฉมิงนครอินทก็ยกทัพมาถึงตำบลไถ่ลงนอนโคที่พระม้านั่งอยู่นั้น,
จึงให้ประชุมพลพร้อมกันทั้งทัพบกทัพเรือแล้ว ปรีกษาแก่นายทัพนาย
กองทั้งปวงว่า “เรายกมาครั้งนี้ รพดช่างม้าไม่น้อยกว่าข้าศึกต้องสามเท่า
ครั้นจะยกเข้าหักประจัญเห็นจะเอาชนะง่ายมิได้. จำจะทำกลยุทธ์ให้
ข้าศึกเห็นพลน้อยเป็นมาก. ใครจะเห็นประการใด?” นายทัพนาย
กองทั้งปวงก็เห็นด้วยว่า “สุดแต่ท่านจะคิดการ.” ส้มฉมิงนครอินทจึง
ให้เอากะดิ่งผูกคอช้างม้าทั้งปวง, บรรดาไพร่พลเดินให้มิดตลอด
เป็นทวนคน. ครั้นเพลากลางคืนประมาณสองยามได้ฤกษ์แล้ว จึงให้ให้
ร้องตะโกนเป่าหุ่ตลอดทั้งทัพบกทัพเรือเข้าโจมตีทัพตั้งขยา ทางพื้นพระม้า
ตายลงประมาณสองพัน.

ฝ่ายตั้งขยานายทัพนายกองทั้งปวง ได้ยินเสียงกระดิ่งและหุ่ตลอด
หึ่งก้องเป็นอันมาก ก็ดำใจว่าพระเจ้าราชาธิราชยกกองทัพหลวง
มาตี ตั้งขยาและนายทัพนายกองทั้งปวง ก็แตกกระจายพลัดพรายไป.
ส้มฉมิงนครอินทให้เก็บได้ช้างม้าเครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก ทั้งควมมอญ
ซึ่งพระม้าจับไว้นกได้นั้น, จึงยกติดตามตั้งพระม้าต่อไปไม่ทันแล้ว ก็

ยกทัพกลับมายังกรุงหงสาวดี นำช้างม้าเครื่องคัสดราวุธเข้าถวาย
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช, แล้วกราบทูลกิจจานุกิจซึ่งมีชัยชนะแก่
ตั้งชยาพระม่านทุกประการ.

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งกิตติพระทัย จึงพระราชทาน
บำเหน็จรางวัลแก่สมิงนครอินท และนายทัพนายกองที่แก้ตัวทหารทั้งปวง
เป็นอันมาก. ฝ่ายตั้งชยาและนายทัพนายกองพระม่าน ก็แตกกลับไปถึง
กรุงอังวะแล้ว จึงพากันเข้าเฝ้ากราบทูลพระเจ้าฝรังมั่งมั่งทุกประการ.
พระเจ้าฝรังมั่งมั่งได้ทรงฟังดังนั้นดำเนญว่าศึกเหลือกำลัง ก็มีได้เอาโทษ
แก่ตั้งชยาและนายทัพนายกอง. จึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า
“เรายกไปตีเมืองหงสาวดีก็เคยมาแล้วเป็นหลายครั้งแล้ว ยังมีได้ชัยชนะ
มอญบ้างเลย, จำจะตั้งความเพียรเอาชนะชยาชนะมอญให้ได้. แต่บัดนี้
เราคิดจะยกลงไปกระทำแก่เมืองหงสาวดีอีกครั้งหนึ่ง แต่เมืองพะสิม
ซึ่งอำมาตย์ทนมมกรอดอยู่นั้น ก็บริบูรณ์มั่งคั่งด้วยเสบียงอาหาร
ช้างม้ารพดามาก. คราวอำมาตย์ทนมมกรอดเราก็มีสติปัญญาอันดั่งซึ่ง
ของอาจในการสงคราม คอยยกมาช่วยกรุงหงสาวดี. ครั้นจะยกไปตี
เมืองพะสิมเสียก่อน. ถ้าได้เมืองพะสิมแล้ว ก็จะได้กวาดเสบียงอาหาร
ไว้เป็นกำลังเรา, จะได้ยกไปตีเมืองหงสาวดีเห็นจะได้ โดยง่าย.”
เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วย. พระเจ้าฝรังมั่งมั่งก็ให้เกณฑ์กองทัพเมือง
ขึ้นทั้งสิบเก้าหัวเมือง ได้พลยี่สิบห้าแสน ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสนหนึ่ง
พร้อมไปด้วยเครื่องคัสดราวุธ, ให้เสนาบดีต่างพระทัยอยู่รักษา
พระนคร. ครั้นได้ฤกษ์ก็ยกทัพออกแล้ว พระเจ้าฝรังมั่งมั่งก็ยกทัพลง
มาตีเมืองพะสิม.

ฝ่ายอำมาตย์ทนม่นกรอดซึ่งกินเมืองพระดีมนั้น แต่งคนแปลก
 ปลอมผลัดเปลี่ยนไป ฟังกิจราชการ ณ แดนเมือง อังวะ อยู่เป็นนิตย์.
 ครั้นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกกองทัพลงมา คนซึ่งอำมาตย์ทนม่นกรอด
 แต่งไปฟังกิจราชการนั้นแล้ว ก็เร่งเอาเนื้อความลงมาแจ้งแก่อำมาตย์
 ทนม่นกรอด. อำมาตย์ทนม่นกรอดแจ้งดังนั้นก็ให้ตกแต่งบ้านเมืองไว้
 เป็นตำราภ. จึงแต่งหนังสือไปใช้บอกมายังเสนาบดีนครหงสาวดี
 ให้ทราบทุกสัปดาห์พระเจ้าราชาธิราช. มาใช้บอกหนังสือเร่งรีบลงมา
 ยังนครหงสาวดี. จึงเอาหนังสือเข้าไปสั่งให้เสนาบดีเจ้าพนักงาน
 เจ้าพนักงาน ก็นำหนังสือบอกอำมาตย์ทนม่นกรอด ขึ้นกราบบังคมทูล
 สัมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สัมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงตรัสสั่งให้
 อาลักษณ์อ่าน ในหนังสือนั้นว่า “ข้าพระพุทธเจ้าอำมาตย์ทนม่นกรอด
 ขอกราบบังคมมายังฝ่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบ ด้วย
 ข้าพระพุทธเจ้าแต่งคน แปลกปลอมให้ขึ้นไปฟังกิจราชการ ณ กรุงรัตน
 บรูอังวะ. คนกลับลงมาบอกว่า บัดนี้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ให้กระ
 เตรียมช้างม้ารถ ทแกล้ว ทหารยกกองทัพใหญ่ลงมาจะตีเมืองพระดีมน.
 ได้เมืองพระดีมนแล้วจะยกถ่วงลงมาตกรุงหงสาวดีอีก. ข้าพระพุทธเจ้าก็
 มีใบบุกราท ตกแต่งบ้านเมืองไว้เป็นตำราภนั้นคง. แต่กองทัพพะม่า
 ยกมาครองนเป็นศกษัตริย์ มีกำลังใหญ่หลวงนัก. ข้าพระพุทธเจ้า
 หนักใจอยู่ ขอกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบ.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งในหนังสือแล้ว จึงให้หาตมิ่งพ่อ
 เพ็ชรมาตรัสปรึกษาว่า “เราจะให้ผู้อื่นยกขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทนม่น
 กรอด หรือเราจะยกขึ้นไปเองจึงจะชอบ ?” ตมิ่งพ่อเพชรจึงกราบ

ทูตว่า “เมืองพระสัณเป็นเมืองเอกผู้คนครอบครวญมาก. ศักพระม่ายก
มาครองนเป็นศักษตริยเห็นเหลือกำลัง อำมาตย์ทนมน์กรอด ขอเชิญ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยกทัพหลวงขึ้นไปช่วย อำมาตย์ทนมน์กรอด จังจะ
ได้.” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เห็นด้วย จึงให้พระเตรียมช้างนำ
พลนายทัพนายกองทแถมทหารทั้งปวงพร้อมไว้.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพมาถึงเมืองพระสัณ ก็ตั้งให้ตงม
อยู่ริมแม่น้ำใกล้เมืองทางประมาณร้อยเส้น, จึงตั้งให้นายทัพนายกอง
ทแถมทหารทั้งปวงเข้าล้อมเมืองพระสัณไว้

ฝ่ายอำมาตย์ทนมน์กรอดซึ่งรักษาเมืองณเมืองพระสัณนั้น ก็แต่ง
ทแถมทหารรักษาหน้าที่เชิงเทินไว้มั่นคงเป็นสามารถ. ฝ่ายพระเจ้า
ฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสปรึกษาเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงว่า “เมือง
พระสัณอำมาตย์ทนมน์กรอดรักษามั่นคงอยู่. ครั้นจะหักเอาด้วยกำลัง
บดบั้น ถึงได้ก็จะเสียไพร่พลเป็นอันมาก. จำจะทำบายมีหนังสือเข้าไป
ถนัดดวงให้อำมาตย์ทนมน์กรอดเชื่อในหนังสือแล้ว ก็จะทำออกมาหาเรา
เห็นจะได้เมืองพระสัณโดยง่าย.” เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วย.

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงตรัสสั่งให้แต่งหนังสือใช้คนผู้ฉลาดถือ
เข้าไป. ผู้รับสั่งถวายบังคมลาแล้ว ก็ถือหนังสือเข้าไปณเมืองพระสัณ,
จึงแจ้ง ความ แยกหาร ผู้รักษา ประตเมือง ให้ไปแจ้ง ความ แก่ อำมาตย์
ทนมน์กรอด. อำมาตย์ทนมน์กรอดได้แจ้งดังนั้น, จึงให้ทหารไปรับผู้
ถือหนังสือเข้ามา. ผู้ถือหนังสือเข้ามาถึง จึงคำนับสั่งหนังสือให้อำ
มาตย์ทนมน์กรอด. อำมาตย์ทนมน์กรอดก็รับมาฉีกผนึกออกอ่าน.

ในหนังสือเห็นว่า “สมเด็จพระเจ้ามณฑลไชยรทอง บอกมาถึง
 อำมาตย์ทมนนกรอด ให้แจ้ง. ด้วยเรายกมาต่อเมืองพระดิมไว้ครึ่ง
 ก้อยในเงอมมือเราถายเดียว. อนึ่งทางที่จะชนมาแต่เมืองหงสาวดี
 นั้นเถา เราก้แต่งกองทัพลงไปคอยละกตอยู่. ถึงพระเจ้าราชาธิราช
 จะยกมาช่วยก็มาได้. ครั้นนออย่าว่าแต่กองทัพมนุษย์เลย, ถึงกองทัพ
 เทวดาจะมาช่วยก็พินมือเรา. . . และเมืองพระดิมมีรพทเกิดวทหรรดัก
 หยบมือหนึ่ง หรือจะต่อด้วยพดหมื่นแสนได้? อันพดทหรรเรายกมา
 ครึ่งนมากกว่ามากนัก, ถ้าจะถอดดินคนตะกอนจะทิ้งเข้าไปถม เมือง
 พระดิมก็จะได้. ถ้าจะหักเอาเมื่อใดก็จะได้เมื่อนั้น. แต่เรามีความเมตตา
 อำมาตย์ทมนนกรอดยังนัก, เห็นว่าเป็นคนแก่สูงอายอยู่, และจะหลง
 คายอยู่ในเมืองพระดิมนั้นหาต้องการไม่. ด้วยท่านเป็นผู้ใหญ่มีบุญญา จง
 คิดคาดการณ์เห็นว่ารับกองทัพเราได้ก็ตามอัธยาศัย ถ้าเห็นจะสู้มิได้
 ก็ให้เร่งออกมาหาเราโดยดี. ถึงมาตรวจว่ากรุงรัตนบระอังวะกับเมือง
 หงสาวดีเป็นคู่เคียวสงครามกันก็จริง. แต่เราหาความพยาบาทแก่อ่า
 มาตย์ทมนนกรอดมิได้ จะเพียงไว้ด้วยพระเจ้าราชาธิราชปลดเถียงท่าน.”
 ครั้นอำมาตย์ทมนนกรอดแจ้งในหนังสือเช่นนี้แล้ว ก็รเเทถึงว่า
 เป็นความล่อตวง จึงแต่งหนังสือตอบสั่งให้ผูถือหนังสือกลับออกไป
 ถวายพระเจ้ามณฑลไชยรทอง. พระเจ้ามณฑลไชยรทองจึงสั่งให้อ่านออก
 ทรงฟัง ในหนังสือเห็นว่า “ข้าพระพุทธเจ้าอำมาตย์ทมนนกรอด ขอ
 กราบถวายบังคม มายิ่งฝ่าพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุง รัตนบระอังวะ ได้
 ทราบ ซึ่งพระองค์ทรงเมตตาข้าพระพุทธเจ้าด้วยเกล้าเข้ามาทงนพระเดชพระ
 คุณหาที่สุดมิได้ อันข้าพระพุทธเจ้าเป็นข้าททรรทำดังคำรามมาจนอายุ

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

୫୭

ชราถึงเพียงนี้, แมกัถวตายอยู่แต่ที่ไหนจะทำสงครามยืดยาวมาได้.
 อันเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ใครปราศจากความตายนั้นหามิได้ มาตร
 ว่าข้าพระพุทธเจ้าจะถึงแก่ความมรณะในครังนี้ ก็จะต้องตายอยู่ในเมือง
 พระลัมพินีให้จงได้. ซึ่งพระองค์ตรัสว่า จะปลุกเสกข้าพระพุทธเจ้าเป็น
 ข้าศึกอันหาความชอบมิได้ ให้เสมือเจ้าของข้าพระพุทธเจ้าปลุก
 เสกนั้น อย่าพิกมาดวงรู้ข้าพระพุทธเจ้าโดยปวณการเสียเปล่า. ซึ่งว่า
 เมืองพระลัมพินีในจอมพระหัตถ์ดวงขอเชิญพระองค์เร่งเสกเสียให้ไต่ก่อน
 เกิด จึงค่อยยกกองทัพไปตีกรุงหงสาวดี.”

ควนพระเจาหมณฑยรทองโตเจงตงนน กทรงเหินว่าอำมาตย์
ทมนักรอดครุในกตบยาหาเชื่อไม. จึงตรัสตั้งนายทัพนายกองทั้งปวง
ให้เรงรบทำการซึ่งจะเอาเมืองพระเดิมเป็นกวดชน. อำมาตย์ทมนักรอด
ก็ให้รักษามันคงอยู่จะหักเอามิได้.

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่า กองทัพพระเจ้าฝรังมั่งซ้อง
ยกมาถึงเมืองพระติ่มเซาตอมเมืองไฉ่, พระองค์ก็เร่งรีบยกกองทัพมา
ครั้นถึงเมืองพระติ่ม จึงสั่งให้ตั้งเมืองมั่งศรี ตั้งเมืองปากของ ตั้งเมือง
พระราม ตั้งเมืองทพให้เจ้าคองทัพพระมาซ่งตอมเมืองพระติ่มอยู่นั้น,
ฝ่ายอำมาตย์ทมนนกรอด ปรึกษากองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเข้าทูล
พระมา ก็ยกกองทัพต้อนมาแก้หักค่ายพระมาออกมา. กองทัพพระมาตาม
ทานมิได้ ก็แตกเลิกไปยังทัพหลวง. พระเจ้าฝรังมั่งซ้องก็ให้ยกช้างม้า
รพตหนุนมาตบทัพตั้งเมืองมั่งศรี ตั้งเมืองปากของ ตั้งเมืองพระราม. ทพ
อำมาตย์ทมนนกรอดได้รบพุ่งตามทานเป็นลำมารถ.

ฝ่ายกองทัพหลวง ดมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกทัพเข้ามาใกล้

ทัพต์มิ่งอังวะมั่งศรี ต้มิงอุบากอง ต้มิงพระราม และกองทัพอำมาตย์
 ทินมนักรอด. และพระม่านายทพคนหนึ่งเข้ามาไล่เหตมเข้ามา. ต้มิงอังวะ
 มั่งศรีก็ออกรบพระมา. ฝ่ายนายทพพระมาซึ่งชำนาญในศึกทุกแห่งด้วยทวน
 ถูกให้ต้มิงอังวะมั่งศรี. ต้มิงอังวะมั่งศรีตั้งนอนหนึ่งอยู่ ทำอาการดจ
 หนึ่งตาย พระมาคิดว่าตายก็เข้ามาเข้ามา จะคิดเอาศีรษะต้มิงอังวะมั่งศรี.
 ต้มิงอังวะมั่งศรีก็อดตายสองมือคอยท่อย. ครั้นพระมาเข้ามาใกล้ได้,
 ต้มิงอังวะมั่งศรีก็ถุกชนเอาดาบฟันเท้าหนีมา พระมา ชาติออกทองต้องเท้า
 มากทรุดลง. ต้มิงอังวะมั่งศรีเขาคิดเอาศีรษะพระม่านายทพซึ่งชำนาญได้.

พอต้มิงอังวะมั่งศรีเอาศีรษะพระมาเข้ามาถวาย. ต้มิงเจ้าพระเจ้า
 เนตรเห็นต้มิงอังวะมั่งศรีเอาศีรษะพระมาเข้ามาถวาย. ต้มิงเจ้าพระเจ้า
 ราชธิราชก็พระทัยนัก ก็เสด็จออกไปรบ, ทอดพระเนตรเห็นรอยทวน
 ที่ให้ต้มิงอังวะมั่งศรีไล่เหตมไล่ยังไม่หยุด. ต้มิงเจ้าพระเจ้าราชธิราช
 ก็เสด็จมาคิดไล่เหตมต้มิงอังวะมั่งศรีด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ แล้วครัด
 สรรเสริญว่า “ขณะเมื่อท่านคิดเอาศีรษะข้าศึกนั้น เราเห็นงามตจ
 ึ่งเทพดาอันถือซึ่งเทพอาวุธลงมาบนเอาศีรษะพระมา,” แล้วพระองค์
 จึงถอดเอาพระขำมงคลเพชรเกยถอดออกจากนอพระหัตถ์ พระราชทาน
 ทำขวัญให้แก่ต้มิงอังวะมั่งศรีในทันใดนั้น.

ฝ่ายกองทัพพระมาทั้งปวง เห็นมอญคิดเอาศีรษะพระม่านายทพ
 ไปได้ ก็ย่อท้อใจ กลับถอยเข้าค่าย. ส่วนกองทัพพระเจ้าราชธิราชก็
 ถอยมาตั้งคอยกันเมืองพะลิมอยู่. ต้มิงเจ้าพระเจ้าราชธิราชจึงพระ
 ราชทานบำเหน็จรางวัลแก่นายทพนายกองทั้งปวงเป็นอันมาก. และทัพ
 พระมาก็มอญได้รับพังกนเป็นตำมารถหลายครั้ง ไพร่พดทั้งต้องฝ่าย
 ต้มิงตายเป็นอันมาก. ยังมีได้แพ้ชนะกัน.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึ่งตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีนายทัพ
 นายกองทงปวงว่า “แต่เราทำสงครามมากับพระเจ้าราชาธิราชเป็น
 หหลายครั้งแล้ว ก็ยังหาได้ทวงทีไม่. รพลช้างม้าก็ล้มตายเป็นอันมาก.
 ครองจะเอาแต่เมืองพะสิมเล่าก็ยังไม่ได้. ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชยก
 ทัพใหญ่มาช่วยทนต์. บัดนี้ภควรรษฤคอยู่แล้ว ถึงมาครว่า
 ชนขับเคี่ยวทำสงครามไป ก็เอาชัยชนะแก่นมได้, มีแต่เดียรรพล
 ทงสองฝ่าย. ประการหนึ่งสมณพราหมณ์อาณาจักรได้
 ความเดือดร้อนจะเป็นเวรคิดไป. เราจะคิดให้หนังสือไปถึงพระเจ้า
 ราชาธิราช ให้บำรุงเป็นทางพระราชไมตรีโดยโบราณราชประเพณี.
 ถ้า พระเจ้าราชาธิราช เห็นด้วย จึ่งกำหนดทำสัตยาบันด้วย. คอ
 เสนาบดีทงปวงจะเห็นประการใด?” เสนาบดีนายทัพนายกองก็เห็นด้วย.
 พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึ่งให้จัดเครื่องราชบรรณาการสิ่ง คือ
 ผ้าแดงไหมริ้วปัก ผ้าขาวกาสดำปัก ดุจเห็นห้าม. เมืองดิบ
 กระหมวด, จึ่งแต่งพระราชดำذنจตุรนาถผู้หนึ่ง ชื่อมังปายะตุ
 ให้ถือพระราชดำذنคุมเครื่องราชบรรณาการไป. มังปายะตุกราบ
 ถวายบังคมลา ถือพระราชดำذنนำเครื่องราชบรรณาการมากับไพร่
 คน ครั้นถึงค่ายหัตถวงส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงบอกแก่ทหารผู้รักษา
 ประตูค่าย. ทหารผู้รักษาประตูค่ายก็บอกดังเข้าไปให้กราบบังคมทูล
 ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราช. ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึ่ง
 โปรดให้รับขุนนางพะมาเข้ามา.
 มังปายะตุก็เข้ามาถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง, ทูลถวายพระ
 ราชดำذن กับเครื่องราชบรรณาการส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราช. ส้มเด็จพระ

พระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้อาตถกษณ์มาอ่าน. ในพระราชดำล้น
 นั้นว่า “พระเจ้ามณฑลเพชรทองขอเจริญทางพระราชไมตรี มาถึง
 ดมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าผู้ผ่านพิภพกรุงหงสาวดี มีพระราชอาณา-
 จักรแผ่ไปในรามัญประเทศทั้งปวง ด้วยเราพี่น้องทั้งสองกระทำยุทธนา
 การสงครามกันมาหลายครั้ง, ช่างมารพดกพดอยพิณาค์นิบหายล้มตาย
 เป็นอันมาก. ทั้งนี้เพราะความปรารถนาต่างคนต่างจะแผ่พระราช
 อาณาจักรให้กว้างขวาง เมื่อพิเคราะห์คิด อย่าว่าแต่บุญจะแผ่อาณา-
 จักรไปจนสุดแดนพม่า, พม่าจะแผ่อาณาจักรไปจนสุดแดนมอญ
 เลย. ถึงดมเด็จพระบรมจักรพรรดิยศตราธิราชอันประกอบด้วยสัตตพิช-
 ิรต์นเจ็ดประการบริบูรณ์ไปด้วยไชยชัยสมบัติ อันมีพระราชอาณาจักร
 แผ่ไปในทวปทั้งสี่ มีทวปน้อยต้องพินเป็นบริวาร ทรงพระราชกฤษฎา
 นภาพึงเพียงนั้น, ก็หาพินอำนาจแห่งพระยามัจจุราชไม่, เมื่อเรา
 พี่น้องกระทำสงครามแก่กันรพดกพดอยพิณาค์นิบหายล้มตายเป็นอันมาก, เวรอันเวรก็จะติด
 ตามไปในอนาคต เพราะเราทั้งสองบัญชาการ. อนึ่ง ดมณชพรหมณ
 อาณาประชาราษฎรตถกค่าวณชทั้งสองพระนคร ก็ได้ความเดือดร้อน
 เป็นอันมาก ไม่เป็นทบ่าเพญศัตบ่าเพญทวนเมตตภาวณา. เลี้ยการกุกัด
 ธรรมเพราะมิได้ประพฤติดตามโบราณราชประเพณี แต่ก่อนกรุงรัตนบระ
 อังวะกับกรุงหงสาวดีขาดทางพระราชไมตรีกันมา. ครั้นนี้เองก็คิดจะใคร่
 ทำสัตธานุสตัยต่อดมเด็จพระเชษฐาธิราช, บำรุงทางพระราชไมตรีให้
 วัฒนาการมั่นคงสืบไปตถกกาลก่อน. พระเชษฐาอย่าได้มีพระพิโรธรัง
 เกี้ยวในพระทัยเลย ถ้าเราเป็นราชดัมพนิชมครกันแล้วเมื่อใด, ไพรพด
 ทั้งสองพระนครก็จะถวายเป็นสบุบ่าเพญศัตทวนสืบไป. กุกัดนั้นก็จะเจือ

มาในเราทั้งสอง. บัดนี้จึงแต่งมังปายะตุกรนำเครื่องราชบรรณาการ ถวายพระราชาดำเนินมาเจริญทางพระราชไมตรี. ถ้าสมเด็จพระเจ้าพี่จะ รับเป็นทางพระราชไมตรีหรือไม่ เป็นประการใด, ขอให้แจ้งมาใน ผู้จำทูลราชดำเนินด้วย."

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งในหนังสือแล้ว จึงทรงพระ คำว่า "พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่ทำสงครามกันมากหลายครั้ง จะเอา ชัยชนะแก่เรามิได้. บัดนี้ยกกองทัพมาต่อเมืองพระเดิมเก่า ก็เสียที่อยู่แล้ว. ครั้นจะถอยทัพ ก็เกรงเราจะติดตาม, ซึ่งจะมาทำด้วยด้วยเราทางนี้ เพราะความจนใจ." ครั้นทรงพระดำริแล้วก็ตรัสพระทัยว่า "ครั้นนี้ สัมคะเนแล้ว. เราจะถวายนามพระมาเดี่ยให้สิ้น, เห็นจะได้เมืองอึ้งจะ โดยง่าย." สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสด้วยมังปายะตุกรว่า "ซึ่ง พระเจ้ามณฑลเทยรทของน้องเราเห็นคุณและโทษดังนี้ จะเป็นทางไมตรี คือกินตามประเพณีนั้น เราไม่ความยินดีนัก;" แล้วจึงสั่งให้แต่งพระ ราชดำเนิน จัดเครื่องราชบรรณาการ ตอบแทนไปมากกว่าของที่ มังปายะตุกรนำมาถวายนั้นต้องเท่า. ครั้นพระราชดำเนินเสร็จแล้ว ก็สั่ง ให้มังปายะตุกรนำไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง. มังปายะตุกรก็กราบ ถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช, ถวายพระราชาดำเนินคุมเครื่อง ราชบรรณาการ กลับไปกับไพร่ผู้คน, จึงเชิญพระราชดำเนิน กับ เครื่องราชบรรณาการตอบแทนเข้าถวายพระเจ้า ฝรั่งมังฆ้อง พระ เจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึง ตรัส สั่ง ให้ อา ตักขณ พันทาน อ่าน ถวายใน พระ ราชดำเนินนั้นว่า "พระเจ้าราชาธิราชขอเจริญทางพระราชไมตรี มาถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง. ด้วยเราพี่น้องทำยุทธนาการสงครามต่อกันมา ทางนี้ เพราะน้องเรายกกองทัพลงมากระทำแก่แคว้นแคว้นขอบเขตแดนมา

เมืองหงสาวดี, เราจึงยกขึ้นมาตอบแทนหวังจะบังกันชอบกันขึ้นมา
ไว้มิให้เป็นอันตรายได้. และนี่เองเราเห็นลัทธิพรหมณ์อาณาจักร
ราชบุตรทั้งสองฝ่าย ได้ความเดือดร้อนซึ่งจะขอทำสัตย์ต่อกันนั้น, เรา
ก็มีความยินดีนัก. แต่ประเพณีกองทัพทำสงคราม เป็นต้นด้วยท้าว
ทหารมีมากจึงทำได้. บัดนี้เสนาบดีนายทัพนายกองท้าวทหารทั้งปวง
ได้รบพุ่งฆ่าฟันกันมาหลายครั้ง เป็นที่ผูกพยาบาทกันอยู่. เราคิดจะให้
เสนาบดีนายทัพนายกอง ท้าวทหารทำสัตย์ให้สัตย์ต่อกันแล้ว, เรา
ทั้งสองพระองค์ จึงกระทำสัตย์กันด้วย ร่วมเศวตฉัตร ด้วยกัน ต่อภายหลัง
กันเองเห็นด้วยแล้ว, ถึงวันพฤหัสบดีได้ศักราชแล้ว, ขอเชิญพระน้อง
เสด็จมาพร้อมกันณหาดทรายริมน้ำ. จึงจะได้ทำสัตย์ต่อกันทั้งสอง
ฝ่ายให้ลัทธิครุโมธรรคไป. พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทราบในพระราช
ดำรินั้นแล้ว ก็ดีพระทัย.

ฝ่ายลัทธิพระเจ้าราชาธิราช ครั้นตั้งพระราชดำรินให้มัง
ปายะสุกรินำไปแล้ว, จึงตรัสสั่งเสนาบดีให้ปลูกโรงราชพิธีที่จะกระ
ทำ ณ ชายหาดทรายริมแม่น้ำแล้ว ให้เอาเครื่องสัตตราชูชไปฝังซ่อน
ไว้ในใต้พื้น, จึงตรัสสั่งอำมาตย์ท้าวทหารทั้งปวงว่า ถ้าหะทะพะมา
มาถึงพร้อมกันแล้วจงเอาอาวชซึ่งไปฝังซ่อนไว้นั้นขึ้นใต้พื้นแทงพะมาเสียให้
สิ้น. เสนาบดีรับสั่งแล้ว ก็ออกมาจัดการเกณฑ์ท้าวทหารทุกหมวด
กองให้ปลูกโรงราชพิธี และฝังเครื่องสัตตราชูชไว้พร้อมเสร็จทุกประ
การ. ครั้นถึงกำหนดวันนัดแล้ว เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายพะมารามัญ
ก็ขานมากระทำสัตย์กันด้วยเบญจกัณ. ลัทธิพราหมณ์กับมังฆ้องแครง
นรราชกุมาร, อามาตย์ทนายมนักรอดกับมังปายะสุกริน, ลัทธิพระ
ตะเบิดกับมังพยุมนักรอด. ลัทธิพระรามกับปลัดเวรนระคู้กัน. ลัทธิรอด

สงครามกับดมิ้งนัทมิตรคู่กัน. ดมิ้งนครอินทกับมังมหาราชาคู่กัน.
ดมิ้งอิงวะมังศรีกับมังแคลงพลคู่กัน. ดมิ้งอุบากองกับตุเรงจ่อของ
คู่กัน. ดมิ้งด้ามกรายกับมังชนดักขยาคู่กัน. ดมิ้งด้ามปรายกับ
มังชนเดชะคู่กัน. ดมิ้งด้ามแหดกับมังตุเรงละจาวคู่กัน. ดมิ้งนัท-
สุรียกับมังดักคอยาเวตังคู่กัน. ดมิ้งอฝางกับมังอเตยอนันตคู่กัน.
และนายทัพนายกองฝ่ายพะม่าและมอญเปรียบเป็นคู่กัน จะมากกระทำ
สัตย์กัน ณ โรงซังปลูกไฉน. ยังมีทิมมาถึง มังมหาราชซึ่งเป็น
คู่กันกับดมิ้งนครอินทนั้นคิดกริ่งใจว่า จะทำสัตย์ด้วยกันครั้งนี้จะจริง
หรือไม่จริง, คิดแล้วก็ชี้ข้างมาใกล้ดมิ้งนครอินทจึงร้องถามว่า “สหาย
เอ๋ย ซึ่งจะทำสัตย์กันครั้งนี้จะจริงหรือไม่จริง?” ดมิ้งนครอินทจึง
ร้องตอบว่า “อ้ายพะม่าหน้าโง่หาความคิดมิได้. อันประเพณีการศึก
ใครบอกว่ามีสัตย์ต่อกันที่ไหนบ้าง.” มังมหาราชได้ฟังดังนั้น ก็รู้ว่า
เป็นกลอุบายหาจริงไม่, จึงร้องบอกนายทัพนายกองพะม่าบรรดาที่มา
ให้รู้ทั่วกัน.

ฝ่ายพะม่าทั้งปวงได้ยินดังนั้น ก็ร้องบอกกันต่อๆ ไปตามภาษา
พะม่า เสียงอื้ออึงคะนึงแล้วรีบหันเข้าค่ายสิ้น ดมิ้งพอแพ้ชรและเสนาบดี
ผู้ใหญ่น้อยทั้งปวง ก็กลับมามีด้อมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. กราบ
ทูลตั้งถ้อยคำดมิ้งนครอินทบอกแก่พะม่า พะม่ากลับไปสิ้นทุกประการ.

ด้อมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งดังนั้น ก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก,
จึงให้หาตัวดมิ้งนครอินทเข้ามาตรัสว่า ซึ่งคิดทำการตดศึกพะม่าครั้ง

นี้ ใหญ่หลวงนัก. ถ้าสมคะเนแล้ว พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็จะอยู่ใน
หม้อม้อ. เป็นไหน อ้ายส้มฉิ่งนครอินทมิ่งไปไขกลอุบายของกูให้
พระมารู้ จึงเสียการ พระมาหน้กลับปด้นฉิ่งด้วยเหตุใด? ” ส้ม
ฉิ่งนครอินทมิ่ง จึงกราบทูลว่า “ซึ่งจะทำการแก้พระมาหน้ ฝ่ายทแกล้ว
ทหารมอญก็มีฝีมือกว่าทหารพระมาเป็นอันมาก และจะเอาชนะข้าก็จะ
ได้อยู่. จะมาดวลด้วยพระมาเสียดังนี้ เปรียบประจักษ์ชัดคร้เหมือน
กัน. จะเสียพระเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปชั่วกัลปาวสาน.
ข้าพระพุทธเจ้ากระทำให้ หวังจะรักษาพระเกียรติยศไว้.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสว่า “ซึ่งมิ่งเห็นว่ามีฝีมือจะเอา
ชัยชนะแก้พระมาได้ และจะดวลด้วยพระมาแล้วจะเสียพระเกียรติยศไปนั้น
เหตุใดจึงมิได้ว่ากล่าวแต่เดิมที? ทำไมมาว่าเมื่อภายหลังทำให้
พระมาหน้รอดไปได้ฉิ่ง? ก็เสียพระเกียรติยศไปเหมือนกัน อ้ายข้า
นอกเจ้า อ้ายบ่าวชายนาย ด้านศิษย์ดึก; จะเคยงัวได้หรือ? ”
จึงสั่งให้เอาส้มฉิ่งนครอินทมิ่งไปฆ่าเสีย. ส้มฉิ่งพอเพ็ชรจึงกราบทูลว่า
“ซึ่งพระองค์จะให้ประหารชีวิตส้มฉิ่งนครอินทมิ่งนี้นั้น ก็ควรอยู่. แต่
ข้าพเจ้าจะขออุปมาถวาย. ขรรคมดาบुकคดมีรูปมิได้งามมาแต่เดิมแล้ว
ถึงจะแต่งบำรุงด้วยเครื่องประดับทาสีก็เท่าใด ๆ ก็ไม่สามารภจะแต่ง
ให้งามขึ้นได้ ขรรคมดาบुकคดมีเสียงมิได้เพราะ ถึงจะกินยาเสียงดังก็เท่า
ใด เสียงนั้นก็มีอาจจะเพราะขึ้นได้, ดงบุกคดที่มีเสียงเพราะเดชะมา
แต่เดิมนั้น. อันบุกคดจะเป็นทหารเอกฝีมือเข้มแข็งเท่า, ถ้าว่าสนา
บุญญาธิการมิได้อบรมมาแต่ก่อนแล้ว, ก็หาเป็นทหารเอกได้ไม่. ซึ่ง

ดมิงนครอินทไปบอกกลอุบายแก่ข้าศึกโทษถึงตายนั้น แต่ผิดครั้งเดียว
ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานชีวิตไว้. ให้ทำราชการแก้ตัวสนอง
พระเดชพระคุณครั้งหนึ่งก่อน.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ได้ทรงฟังดมิงพ้อเพ็ชรทูตดังนี้จึง
ตรัสว่า “ดมิงนครอินทนั้นจะทำการแก้ตัวให้รอดชีวิต. ว่าเขา
ช่วยข้าณะโดยฝีมือนั้นจะเป็นประการใด?” ดมิงนครอินทจึงกราบ
ทูลว่า “บัดนี้ข้าพดวยประกายมาคมีนามนคดงอยู่ ข้าพระพุทธเจ้า
จะขออาสาไปชนด้วยพระเจ้าฝรังมั่งฆ้องเมื่อเสด็จออกมาเยี่ยมคายนั้น.
เห็นจะเขาช่วยข้าณะถวายได้.” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็น
ชอบ, จึงสั่งให้ผูกพดวยประกายมาคให้ดมิงนครอินทขึ้นขี่ทอดพระเนตร
ดมิงนครอินทรีบสั่งถวายบังคมแล้ว, ก็ออกไปขึ้นขี่พดวยประกายมาค,
จึงสั่งให้คนเข้าพานเข้าด. พดวยประกายมาคก็ไถ่คนซึ่งพานนั้นเป็น
ด้ามารก. ดมิงนครอินทก็ทรมานเอาไว้อยู่. แล้วดมิงนครอินทก็ถง
จากข้างเข้ามาถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชทรงพระดำริว่า พดวยประกายมาคมีนามนได้คนอยดงน
และดมิงนครอินทรักษาไว้หยุดไตนนเห็นจะทำการดมคเน, จึงสั่งให้
จารึกพระนามของพระองค์ลงในแผ่นทอง, แล้วพระราชทานให้ดมิง-
นครอินทคาดเป็นประเจียด, แล้วพระราชทานเครื่องดงปกดองชนะ
และเครื่องทรงกษัตริย์สำหรับคัก ซึ่งจะไปชนข้างกับพระเจ้าฝรังมั่งฆ้อง
นั้นถวนทุกดง. ดมิงนครอินทจึงทูลว่า “พระเจ้าฝรังมั่งฆ้องน
ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่รู้จักพระองค์ถนด ถัดจะผิดดงเดียวทวงที่ไป ขอ

ได้ทรงโปรดให้ผู้ทรงจักษุบอกข้าพระพุทธเจ้าก่อน.” ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงให้หามังศรีธาตุเข้ามาแล้วตรัสว่า “สมิงนครอินท์จะออกไปชนช้างกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ยังไม่รู้จักสำคัญนัก. ให้มังศรีธาตุไปสั่งพระองค์ให้ ถ้าสำเร็จการศึกแล้ว เมืองนี้จะเราจะยกให้มังศรีธาตุ.” มังศรีธาตุรับสั่งแล้วถวายบังคมตามากับสมิงนครอินท์ตรวจเตรียมทหารทั้งปวงไว้พร้อมแล้ว ให้ม้าใช้ไปคอยอยู่, ตั้งว่าถ้าเห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกมาให้เร่งมาบอก. ครั้นเวลาเช้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ทรงพระคชาธารเสด็จมาตรวจค่าย.

ฝ่ายม้าใช้เห็นแล้ว จึงรีบเหาะเฝ้าความมาบอกสมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ก็ให้ตกแต่งเครื่องคชาธารสำหรับกษัตริย์ ตัวนั้นก็แต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์เสร็จแล้ว, มอกลองของอาวุธขึ้นพลายประกายมาค้อมังศรีธาตุเป็นความ, พร้อมด้วยโยธาทวยหาญเครื่องสูงทั้งปวงแล้วก็ยกตรงออกไป มังศรีธาตุจึงทูลพระหัตถ์บอกช้างพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ซึ่งมีเค็ดฉัตรขาวให้แก่สมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ให้หมายสำคัญเค็ดฉัตรได้มั่นคงแล้ว ก็ขับช้างตรงเข้าไปจะต่อสู้ด้วยพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นสมิงนครอินท์ได้เครื่องสำหรับกษัตริย์ขับช้างเข้ามดั่งนั้น, ดำคัญว่าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกมา ก็ได้ช้างพระที่นั่งออกมารับจะชนช้างด้วยสมิงนครอินท์.

ฝ่ายมังศรีธาตุทอดพระเนตรเห็นดั่งนั้น ก็ทรงดำริในพระทัยว่า “พระเจ้ามณฑลยบทของผู้เป็นพระเชษฐาของเรา พระองค์เป็นกษัตริราชราชอันยิ่งใหญ่. แม้นตายด้วยฝ่าพระหัตถ์พระเจ้าราชาธิราช ก็ดี ประเสริฐ บัดนี้ จะมาประชันด้วยฝีมือสมิงนครอินท์อันเป็นแต่นาย

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๖๑

ทหาร หากควรไม่. ถึงเราจะได้อ้อมบัตินกรุงอังวะ, ก็จะต้องหน้าเสนาบด้นินใด? จำเราจะบอกให้พระเชษฐาพี่พระองค์. ถึงพระเจ้าราชาธิราชจะทรงพระพิโรธให้ฆ่าเราเสียก็ตามเถิด. อันเกิดมาในวงศ์กษัตริย์แล้ว. ผู้เสียชีวิตอย่าให้เสียศักดิ์จึงจะชอบ.” มังศรีธาตุทรงพระดำริแล้ว. จึงร้องบอกเป็นนัยไปแก่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่า “เหตุใดพระองค์จะเอาพิมเสนมาแลกกับเกลือ, เอาเนือมาแลกหนัง? ดั่งนี้ เห็นควรแหละหรือ?” พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังมังศรีธาตุร้องมาดั่งนั้น. ก็ทราบว่าเป็นแต่แปลงปลอมเป็นกษัตริย์. มิใช่พระเจ้าราชาธิราช, ก็เกลียดชังพระที่นั่งปากหนีเข้าไปปนกับช้างต่งช้างกันทงปวง. ดั่งนั้นครอนหักซบพลายประกายมาศได้ติดตามไป. มังศรีธาตุเห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะหนีพ้นเพราะเคียดชังเป็นสำคัญอยู่. จึงร้องไปว่า “ผ้าขาวในเมืองอังวะไม่มีอีกหรือ?” พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ยินดั่งนั้น. ก็ให้หูกเคียดชังทั้งเสีย, ช้างช้างพระที่นั่งปนกันไปด้วยพลช้างทั้งปวง. ดั่งนั้นครอนหักหมายสำคัญมิได้. ก็กลับเข้ามากราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชตามซึ่งได้ทำการ. และมังศรีธาตุร้องบอกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทุกประการ.

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็ทรงพระโกรธตรัสว่า “เดิมมังศรีธาตุมาบอกกับเราว่าพี่ชายเป็นศัตรูกัน, เราทำนบารุงไว้หวังจะช่วยคิดเอาอ้อมบัตินเมืองอังวะให้. บัดนี้ มังศรีธาตุกลับใจไปเข้ากับพินเป็นศัตรูเราและศัตรูตัวอีก, หาข้อลัดยดอเราผู้มคนไม่. คนต้องใจเช่นนี้จะเถียงไฉนได้. นานไปจะเป็นศัตรูคิดร้ายต่อเรา;” จึงสั่งให้เอา, มังศรีธาตุไปฆ่าเสีย. ทหารทั้งปวงก็คุมเอามังศรีธาตุไปฆ่าเสียตามรับสั่ง.

ครั้นแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชกับทรงพระอาลัยดำริว่า “มิ่งศรี
ชาติผู้ตายครั้งนี้เพราะรักชาติตระกูล; ถัดไปจะตายด้วยฝีมือทหารเดีย
เกียรติยศไม่ควร. มีเสียทั้งมิ่งศรีชาติเป็นลูกกษัตริย์ มีชดชยมานะรัก
ศักดิ์ยิ่งกว่าชีวิตหาหยากัน:” แล้วมีพระราชดำริว่า “ส้มิงนครอินท
ไปทำการไม่สำเร็จก็มีโทษ ยังหาแก้ตัวได้ไม่ หนจะคิดประการใด
เล่า?” ส้มิงนครอินทจึงทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจะขอทำการแก้
ตัว ปดอมเข้าไปให้ถึงพระเจ้านมแทียรทอง จะฆ่าเสียให้จงได้.”
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ให้ไปทำตามส้มิงนครอินททูลนั้น. ส้มิง
นครอินทถวายบังคมลาออกมาที่อยู่. จัดทหารฝีมือพร้อมใจกันได้
หกคน. จึงให้เอาหมามัดเป็นพ่อนเอาดาบซ่อนไว้ในพ่อนหน้าแล้ว,
จึงแต่งคนห่มตุ้มหนึ่งไพร่จะมาตะพ่นหน้าข้าง.

ครั้นเวลาใกล้ค่ำ ส้มิงนครอินทกับทหารพร้อมใจหกคน ก็หาบ
พ่อนหน้าเจรจาภาษาพะม่า ปดอมกันกับตะพ่นซึ่งตั้งหน้าข้างเข้าไปใน
ค่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง. ครั้นเวลาค่ำ ก็ลอบตัดค่ายพะม่าออกเป็นช่อง
จึงวางทหารสองคนไว้ แล้วสั่งว่า “เราจะเข้าไปทำการข้างใน ถ้า
ได้ยินเสียงออของชนบนพลบพลาในค่ายเป็นอดหม่าน ก็ให้ร้องซานชน
ไปเป็นสำคัญ; เราจึงจะได้ออกมาทันทองที;” แล้วก็พาคนสี่คนมา
ถึงโรงข้างวางไว้สองคนสั่งว่า “ถ้าได้ยินเสียงคนอุ้นวายน ให้
ตัดหลังข้างแล้ว, ให้เอาดาบฟันแทงข้างให้ข้างต้นอดหม่านขึ้นจงได้;”
แล้วพาคนสองคนมาวางไว้หน้าโรงใหญ่แห่งหนึ่งจึงสั่งว่า “ถ้าได้ยิน
เสียงออของชน พะม่าตัวนายก็จะวิ่งออกมา ท่านจงตัดเอาศีรษะให้จง
ได้.” ครั้นวางคนตั้งไว้เสร็จแล้ว, ส้มิงนครอินทก็ไปบนพลบพลา

ภาวนาอาคมแฝงตัวแอบอยู่จนเวลาสามยาม, พอได้ท่วงท้วงย่องเข้าไปในทง พระเจ้าฝรังมั่งของบรรทมนั้น เห็นพระเจ้าฝรังมั่งของบรรทมหลับสนิท นางพนักงานข้างในรักษาพระองค์อยู่ ดมิงนครอินทจึงคิดว่า “ ครั้นชีวิตพระเจ้าฝรังมั่งของอยู่ในเงอมนมือเรา เราจะทำเสียบคนก็ได้. แต่ตัวเราคำคิดเป็นเพียงทหาร จะมาล้างชีวิตพระมหากษัตริย์เสียจะหาควรไม่ เราจะเอาแต่พระแสงซึ่งวางข้างที่พระบรรทมกับพานพระศรีไปเป็นสำคัญ.” คิดดังนี้แล้ว ดมิงนครอินทก็ย่องเข้าฉวยเอาพระแสงและพานพระศรี ข้างที่พระบรรทมได้. นางข้างในเห็นกร่องชนว่ามอญเข้ามา. ดมิงนครอินทก็คิดเอาศีรษะนางอย่างนได้ พระเจ้าฝรังมั่งของกตตกพระทัย. และพระมาทงปวงออดองชนทันใด. ทหารดมิงนครอินทซึ่งอยู่ณ โรงช้างนั้นก็คิดแหล่งช้างได้พันช้างตนออกมา. จักกายวงได้ยันทกใจร้องถามวงออกมา. ทหารดมิงนครอินทก็คิดเอาศีรษะจักกายวงนั้นได้ พระมาทงปวงออดองเป็นอลหม่าน. และทหารต้องคนซึ่งอยู่ทงของค่ายนั้นก็ร้องฮานชน. ดมิงนครอินทและทหารดีคนได้ยันทกใจแล้ว ก็วงออกมาหาซื้อค่ายตามดังเกตกัน ครั้นออกมาได้นอกค่ายพร้อมกันแล้วก็พากันมาถึงค่าย. พอเวลารุ่งเช้า ดมิงเดชพระเจ้าราชาธิราชเสด็จออกดมิงนครอินทก็เอาพระแสงพานพระศรีและศีรษะทงสองซึ่งได้มานั้น เข้าถวาย, แล้วกราบทูลว่า “ ข้าพระพุทธเจ้าไปทำการครั้งนี้ได้สมคะเน และข้าพระพุทธเจ้าคิดว่า เราเป็นแต่ทหารยังจะทำการสงครามยดยาวไปอยู่. ซึ่งจะล้างชีวิตพระมหากษัตริย์เสียเห็นไม่ควร; ข้าพระพุทธเจ้าจึงเอาแต่พานพระศรี กับพระแสงข้างที่ กับศีรษะ นางนักร้อง มา

ถวายเป็นสำคัญ.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นจึงแกล้งพระทัยอยู่ จึงให้หาตะเภาเจ้าเปงฟ้า ผู้เป็นพระราชธิดา พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องออกมาจะให้ดู. ตะเภาเจ้าเปงฟ้ามาเฝ้าแต่เห็นพานพระศรีกับพระแสงข้างที่จำได้ถนัด แต่ไปเห็นศีรษะจกกายดวง ยังมีทันพิจารณา ถ้าคิดว่าพระเศียรสมเด็จพระบิดาก็ทรงพระกันแสงรัก, ต่อพิจารณาดู จึงรู้ว่าศีรษะจกกายดวงและศีรษะนางนักษัตร. ตะเภาเจ้าเปงฟ้าจึงทูลว่า “พานพระศรีและพระแสงองค์นี้ พระราชบิดาเคยวางไว้ข้างที่บรรทมมิได้ขาด ศีรษะนางนักษัตรคนนี้เป็นพนักงานนวดพระบาทอยู่ข้างที่. ศีรษะหนึ่งนั้นคือศีรษะจกกายดวงเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่.”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้น ก็ดพระทัยจึงตรัสว่า “ ครั้นลี้มนครอินทร์ไปทำการลี้มนครนั้นแล้ว” แล้วสั่งให้แต่งพระราชดำล้นสั่งพระแสง และพานพระศรีขึ้นไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องในพระราชดำล้นนั้นว่า “ พระเจ้าราชาธิราชแจ้งความมาถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ทราบ. ด้วยลี้มนครอินทร์ทำการอหังการองอาจเข้าไปในค่าย และขึ้นไปบนพระตำหนักหอดวงดั่งขึ้นไปถึงข้างในซึ่งน้องเราบรรทมอยู่นั้น ถักเอาพระแสงและพานพระศรีซึ่งวางอยู่ข้างที่, แล้วดัดศีรษะนางนักษัตรกับจกกายดวงมานั้น, ทำให้น้องเราเสียพระเกียรติยศให้ตั้งตกพระทัยนั้นหาควรไม่. เราจึงเอาพระแสงและพานพระศรีตั้งคืนมาให้ให้น้องเรา. ซึ่งลี้มนครอินทร์ทำผิดครั้งนี้ อย่าให้น้องเราอายพระทัยแก่ลี้มนครอินทร์เลย.” ครั้นแต่งพระราชดำล้นแล้ว, ก็ให้ขุนนางถือพระราชดำล้นนำพระแสงและพานพระศรีไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง.

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งในพระราชดำสันต์แล้ว ทอดพระเนตรเห็นพระแสงและพานพระศรีกัทธวงพระโหม่นด้, จึงดำริในพระทัยว่า “สมิงนครอินททำการถึงเพียงนี้แล้วให้ชีวิตเราคงอยู่นั้น มีคุณแก่เราเป็นอันมาก. ทำไฉนจะได้เห็นตัวสมิงนครอินทสักครั้งหนึ่ง ?” จึงสั่งให้แต่งพระราชดำสันต์ตอบมาถึงพระเจ้าราชาธิราช. ในพระราชดำสันต์นั้นว่า “พระเจ้ามณเฑียรทองขอเจริญทางพระราชไมตรีมาถึงพระเชษฐาธิราชเจ้าผู้ประเสริฐ ด้วยพระเชษฐาธิราชให้มีพระราชดำสันต์มาถึงเรา ว่าสมิงนครอินททำการรอกองอาจดั่งเกินทั้งนี้ เราหาหน้อยใจไม่. อันลักษณะทหารแล้ว ดุดแต่จะเอาชัยชนะถวายเป็นเจ้าของตนให้จงได้ ซึ่งนางนักรัศมีและจกกายว้าง สมิงนครอินทตัดเอาศีรษะไปได้นั้น ก็เป็นเวรนาเวรของเขาทั้งสองได้ทำมาแต่ก่อน. แต่เราดำสันต์สมิงนครอินทกับเรานั้นต่างกัน จึงห้ามเวรเจตคติคิดพันกันมาแต่ก่อนไม่. ซึ่งสมิงนครอินทล่วงเข้าไปในที่นั้น เราหาถือโทษไม่. อย่าให้พระเชษฐาธิราชสำคัญพระทัยว่าเราจะขัดเคืองสมิงนครอินทนั้นเลย. และบัดนี้เราให้พานทองคำประดับพลอยสำหรับรองขันน้ำใบหนึ่ง มาแก่พระเชษฐาให้พระราชทานแก่สมิงนครอินท. แล้วเราจะขอตัวสมิงนครอินทด้วย.”

ครั้นแต่งเสร็จแล้ว ก็ให้เสนาบดีถือพระราชดำสันต์และพานทองคำซึ่งประทานให้สมิงนครอินทนั้น. เสนาบดีก็นำพระราชดำสันต์และสิ่งของมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้ง

ในพระราชดำสันเด้า, จึงให้หาด้มิงนครอินทมาเฝ้า ถ้ทรงพระราชทาน
 ตั้งของซึ่งพระเจ้ามณฑิยรทองให้มานั้น, แล้วตรัสตั้งด้มิงนครอินท
 ว่า “พระเจ้ามณฑิยรทองจะใคร่รู้จักเห็นคัวท่าน, ท่านจงไปให้
 พระเจ้าฝรังมั่งซ้องทอดพระเนตรเถิด. แต่คิดรักษาตัวจงดี อย่าให้
 มีอันตรายได้.” ด้มิงนครอินทรับสั่งถวายบังคมลาแล้ว จึงทูลว่า
 “ซึ่งพระเจ้าฝรังมั่งซ้องจะใคร่ทอดพระเนตรตัวข้าพระพุทธเจ้า, ข้า-
 พุทธเจ้า คิดจะใคร่ไปดูหน้าทหาร พระเจ้าฝรังมั่งซ้องอยู่. ขอ
 พระองค์อย่าทรงพระวิตกเถย.”

ด้มิงนครอินทจึงได้เฝ้าขอพระราชาดำสันเด้าว่า “ท่านจง
 กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวของท่านเถิด, ว่าเวลาดพรุ่งนี้เช้า เราจะไปเฝ้าที่
 ฉนวนตรงค่ายหน้าเรือนานพระที่นั่ง. แต่ใจเราอยากจะไปเฝ้า ณ ค่าย
 บนบกให้ทอดพระเนตรเห็นตัวชัดทีเดียว. แต่เกรงจะไม่มีรับสั่งโปรด.
 ครั้นจะจุ้ตดวงเข้าไป ก็จะเป็นที่ขัดเคืองพระอรรณายและผิดอย่าง
 ขรรณนิยมทแก้ตัวทหารที่ดัดแต่ก่อน. ถ้ามีรับสั่งโปรดแล้ว เราจะเข้า
 ไปเฝ้า ณ พลับพลาในค่าย.”

เสนาบดีผู้ขอพระราชดำสันเด้าได้ฟังดังนั้น ก็ถวายบังคมลา ด้มิง
 พระเจ้าราชาธิราช. กลับไปกราบทูลพระเจ้าฝรังมั่งซ้อง ตามที่
 พระเจ้าราชาธิราชทรงตรัส และคำด้มิงนครอินทตั้งมาให้ทูลนั้นทุกประ
 การ. พระเจ้าฝรังมั่งซ้องได้ทรงฟังก็ดีพระทัย จึงตรัสว่า “ซึ่งด้มิง
 นครอินทจะมาเฝ้าเราถึงในค่ายที่อยู่นั้น เราชอบใจนัก;” แล้วทรง
 พระดำริว่า “จะคอยดูด้มิงนครอินทสักหน่อย จะองอาจกล้าหาญมา

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๖๗

“เฝ้าเราถึงที่อยู่จริงหรือ, หรือจะคิดกลอุบายบิดพลิ้วไปประการใด ?
ฝรั่งนกกงวี่.”

ฝ่ายดมิงนครอินทกัวยางบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชออกมา
ณ ค่ายที่อยู่ของตัวแล้ว, จึงคิดว่า “ฝรั่งน เราจะไปให้พระเจ้า
มณฑะยรทองทอดพระเนตรเห็น, ครั้นจะหนีไปในเรือลอยอยู่กลางน้ำ,
พระเจ้ามณฑะยรทองและเสนาบดีทั้งปวง ก็จะคิดเห็นว่าเกรงกลัวอยู่
ซึ่งเราจะย่อท้อถอยดีบัญญัติห้ามทหารพระม้านั้นห้ามได้, เกรงแต่พระ
เจ้ามณฑะยรทองจะไม่โปรดให้ไปเฝ้าถึงพลับพลา แม้เป็นดังนี้ เรา
จะคิดอ่านว่ากล่าวไปเฝ้าให้ถึงที่เด็ดจอออก ในท่ามกลางเสนาข้าทหาร
ทั้งปวงจงได้. ถึงพระเจ้ามณฑะยรทองและท้าวทวารทั้งปวงจะทำ
ร้ายประการใด, เราคงจะสู้รบจนสิ้นชีวิต. จะแสดงความกล้าให้
ปรากฏเป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดินให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ ท้าวทวาร สืบ
ไปภายหน้า. แต่ตัวเราเปรียบดังอาศิรพิษ จำจะชวนรักษาเชียวของตัว
ไปด้วย.” คิดแล้ว จึงให้ช้างเอาเฝ้าอย่างดีสองตัว มาแหะริมให้
ช้างหน้าทั้งซ้ายขวา. แต่พอล่อติดตามได้ แล้วก็ได้เลื้อยขึ้นเข้าทั้งสอง
ตัวเป็นลัดขึ้น, เอาดาบล่อติดตามแต่ลัดที่แหะไว้, จึงเอาผ้า
ชมพูทิบของโพกศีรษะ ไว้ชายผ้าให้ยาวปกไหล่ทั้งสองข้างมิดแผด
แต่ต้องก้มกราบ เห็นแนบเนียนดีมิได้ขัดขวาง, จึงถอดเสื้อออกให้
ช้างเย็บตรึงผูกตามกับเสื้อเข้าไว้ให้มั่นคง.

ครั้นเวลาเช้า ดมิงนครอินทกัวยางนำข้าราชการ เฝ้าโภชนาหาร
แล้ว ก็แต่งคนงมผ้าได้เสื้อโพกผ้าซุงจืดไว้, และทาแป้งหอมน้ำมัน

หอมอันประกอบวิญญาน, ได้แหวนประดับพลอยเนาวรัตน์เก้ายอดทั้ง
สองก้อย, แต่งเครื่องครบตามยศศักดิ์นายทหารเอกแล้ว นมัสการ
คุณพระรัตนตรัย ระลึกถึงคุณบิดามารดา พระมหากษัตริย์ และเทวดา
ทั้งปวงเสร็จแล้ว, ก็เข้ามากราบถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชา-
ธิราช. ส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสอำนวยการให้ว่า “ไปจงดี
เถิด อย่าได้อันตราย.” ส้มมิ่งนครอินทรีพรได้เกิดแล้ว ก็
ถวายบังคมลา มาถึงเรือฉลากวาง บรรจทหารร่วมใจที่กล้าแข็งเจ็ด
สิบคน มีเครื่องอาวุธครบมือพร้อม. จึงให้พลทหารตั้งกรรเชียงขึ้น
ไปถึงหน้าค่ายพระเจ้าฝรังมั่งชองแล้ว ก็ตอยล่ายูกดางหน้า. ขุนนาง
พม่าซึ่งรับสั่งให้คอยคอยนั้น, ครั้นเห็นส้มมิ่งนครอินทรีพรมาแล้ว ก็เอา
เนื้อความเข้ากราบทูลพระเจ้าฝรังมั่งชอง.

พระเจ้าฝรังมั่งชองได้แจ้ง กิตติพระชนก, จึงเสด็จออก
พร้อมด้วยเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงเป็นอันมาก, จึงตรัสสั่ง
ขุนนางฝ่ายทหารหนึ่ง ให้ลงมาเชิญส้มมิ่งนครอินทรีพรไปเฝ้า. ส้มมิ่ง
นครอินทรีพรก็บังเกิดใจไมตรีความ คิดทางที่จะหนี ก็จะไต่เสร็จแล้ว,
จึงตั้งทหารทั้งปวงว่า “ถ้าเราเข้าไปเฝ้าพระเจ้าฝรังมั่งชองไม่อัน
ตรายก็แล้วไป. แม้เกิดเหตุการณ์ใดขึ้นแต่เพียงเรา้องเรียกแล้ว จง
เข้าไปช่วยให้หนีที่ ทานทั้งปวงอย่าประมาท จงเตรียมตัวไว้ให้
พร้อม” ตั้งแต่นั้นส้มมิ่งนครอินทรีพรก็เข้าไปเฝ้ากราบถวายบังคมพระเจ้า
ฝรังมั่งชอง.

พระเจ้าฝรังมั่งชองก็โปรดให้ส้มมิ่งนครอินทรีพรที่เสมือมนันท์มิต

แล้วทอดพระเนตรดลิ่งมิ่งนครอินท, ตรัสว่า “ดลิ่งมิ่งนครอินท
 หนึ่งปรงามสมควรเป็นทหาร มีลักษณะดีดั่งซอหามั้เดิมเป็นอน
 ยาก;” จึงทรงพระดำริว่า “เราจะลองดลิ่งมิ่งนครอินท ให้เห็นว่า
 หน้าที่ของอาจกัฬาหาญจริงหรือ หรือจะสะทกสะท้านประการใด?”
 จึงตรัสว่า “ตัวท่านเป็นทหารเอกอยู่ในพระเจ้าราชาธิราช. พระเจ้า
 ราชาธิราชก็ทำสงครามมากับเราเป็นมหายทชนาการใหญ่หลวง, ท่าน
 เป็นราชพาหนะเปรียบดั่งพระยาช้างสารมั่งา เราขอปมาดั่งพระยา
 ราชดีห์อนเป็นเจ้าฝูงสัตว์ทั้งดั้น. บัดนี้ ท่านตกเข้ามาในเงอมมือเรา
 ก็เปรียบประดุจช้างสารอันหาฝั่งมิได้. เราจะให้จับฆ่าเสีย ท่านจะคิด
 ประการใด.”

ดลิ่งมิ่งนครอินทได้ฟังพระเจ้ามณเฑียรทองตรัสดังนั้น จะได้ดั่ง
 ตกใจหามิได้, จึงทูลว่า “ซึ่งพระองค์ตรัสมานักควรอยู่ แต่
 ข้าพระพุทธเจ้าเมื่อทำสงครามเป็นเด็นายทโยชายุท ก็ทำอาการดั่ง
 พระยาช้างสารมั่งาเป็นอาวธ. ถ้าอาถัพระมหากษัตริย์จะเอาชัยชนะ
 แก่ตัวแล้ว ก็กระทำนองพระยาช้างสารนั้นเสีย, ทำอาการดั่งเดื่ออัน
 จับสัตว์กินเป็นภิกษา, ย่อมชอนเคิบชอนเขยวของตัวไว้มิให้สัตว์ทั้ง
 ปวงสงสัย, ซึ่งพระองค์ตรัสว่าจะให้ฆ่าข้าพระพุทธเจ้าเดียนั้น เป็น
 ความมองอาจ, เพราะยังไม่เห็นกำลังเดื่อตัวประเดี๋ย. ถ้าข้าพระพุทธ
 เจ้าทำใจใหญ่ถ้อยกว่าอาจหาญแล้ว, จะปลงพระชนม์พระองค์เสีย
 บัดนี้ก็จะได้.”

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังดังนั้น ก็แย้มพระสรวด จะได้ทรง

พระโกธรมหาได้. จึงตรัสว่า “ซึ่งท่านขออ้างว่าจะฆ่าเราได้นั้น
 คือจะทำประการใด?” ส้มิงนครอินทจึงกราบถวายบังคมแล้ว ถวาย
 คางคกตัวตรงขึ้น, ถวายมือไขว้ชกตามออกจากเค็ดทองสองเล่ม. พระเจ้า
 ฝรั่งมังฆ้องและเสนาบดีทั้งปวงเห็นดังนั้นตกตะลึงไป. ส้มิงนครอินท
 เห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตกพระทัยพระพักตร์เผือดไป, จึงวางดาบลง
 กราบถวายบังคม, แล้วทูลว่า “พระองค์อย่าทรงละดังตกพระทัย
 เดย. ข้าพระพุทธเจ้าเป็นทหาร จะคิดล้างชีวิตพระองค์ซึ่งเป็นพระ
 มหากษัตริย์ทรงแผ่นดินนั้นหาได้. ถ้าข้าพระพุทธเจ้าคิดร้ายต่อพระ
 องค์แล้ว, เมื่อข้าพระพุทธเจ้าตอบเข้ามาถึงที่พระบรรทมนั้น ก็
 ทำอันตรายแก่พระองค์เลย. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้คิด.”

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังกตพระทัย, จึงตรัสสรรเสริญ
 ส้มิงนครอินทว่า “พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดได้ส้มิงนครอินทไว้
 ดุจได้ดวงแก้วอันหาค่ามิได้;” แล้วทอดพระเนตรมวงคัมภีร์มราคนิม
 ราคากับเครื่องมาทของคำดำรับหนึ่ง พระราชทานแก่ส้มิงนครอินท.
 ส้มิงนครอินทได้รับพระราชทานแล้ว ก็กราบถวายบังคมลาตรงเรือ
 พร้อมด้วยทหาร กลับมาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลความ
 ซึ่งเข้าไปเฝ้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และได้รับพระราชทานสิ่งของทุกประ
 การ. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังกตพระทัยชื่นชมยินดีด้วย
 ส้มิงนครอินทยิ่งนัก.

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง, ครั้นส้มิงนครอินทกลับไปแล้ว. จึง
 ตรัสแก่เสนาบดีนายทนายกองทั้งปวงว่า “ครั้นศึกเราเกิดยกทัพมอญ

ด้วยนายทัพนายกอง มิได้ระวังตรวจตรา ปล่อยให้ข้าศึกปลอมมา ถึงตัวเรา
ได้ดังนี้, ครั้นจะมีเอาโทษนายทัพนายกองทั้งปวงบังคับเล่า, แม้
จะล่าทัพไป ที่ไหนจะเป็นชะนวนป้องกันทัพมอญได้? แต่คงปรกติ
อยู่หนึ่งให้ข้าศึกถอบเข้ามาทำร้ายได้. บัดนี้โทษท่านทั้งปวงก็ถึง
ตายอยู่แล้ว. เสนาบดีนายทัพนายกองจะคิดประการใด?” เสนาบดี
นายทัพนายกองจึงกราบทูลว่า “ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนี้ประมาท
ให้ข้าศึกปลอมเข้ามาได้เช่น โทษข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงถึงตาย
อยู่แล้ว แต่จะขอทำการแก้ตัวครั้งหนึ่งก่อน. ถ้าพระองค์จะล่าทัพ
ไป ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาป้องกันพระองค์ไป. มิให้เป็นอันตราย
ประการใดได้.”

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็พระราชทานโทษให้ จึงตรัสสั่งนายทัพ
นายกองทั้งปวงว่า ให้จัดแจงพลทหารเตรียมไว้พร้อม, แล้วทำให้
กิตติศัพท์ไปถึงกองทัพมอญคนหนึ่งจะเข้าหิกล่าปล้นค่าย. แล้วให้ผูก
รูปหุ่นถือเครื่องศาสตราวุธประจำด้านไว้ทุกค่าย. ครั้นเวลาพลบค่ำ ก็ให้
กองกองเพลิงรายเป็นสำคัญ ถึงเวลาประมาณยามเศษ เราจะยกล่าทัพ
ไป.” เสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวง ก็มาจัดแจงพลทหารกระทำตาม
รับสั่งทุกประการ. ครั้นถึงเวลายามเศษ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ล่าทัพไป.

ฝ่ายกองทัพพระเจ้าราชาธิราชมิได้รู้ถนัด คิดว่าพระม้าจะเข้าหิกล่า
ค่าย, จึงให้ทหารทั้งปวงเตรียมตรวจตรารักษามั่นอยู่. หาสังเกต
ว่าพระม้าจะล่าทัพไปไม่. ครั้นเพลาค่ำ สัมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้ง
ว่า พระเจ้ามังฆ้องยกพลทหารล่าทัพไปแล้ว, จึงสั่งสัมมิง

อังวะมั่งศรี ส้มิงพระตะเบิด ส้มิงล้ามเหล็ก ส้มิงล้ามปวาย
 ส้มิงอุบากอง ห้านายยกทหารติดตามพระเจ้ามณฑิเรศวรทองไป แล้ว
 พระองค์ก็ยกพลทหารกลับมายังกรุงหงสาวดี.

ฝ่ายส้มิงพระตะเบิดและนายทัพนายกองมอญทั้งปวง ก็ติดตาม
 พระเจ้ามณฑิเรศวรทองไปจนสุดแดนก็มีได้ทัน. จับได้แต่ผู้คนข้างมาซึ่ง
 เดื่อยถ้อยนั้น, แล้วยกกลับมาถวายส้มเด็จพระเจ้าราชาธิราชณกรุง
 หงสาวดี.

พิมพ์ที่ ร.พ. ไทยวัฒนาพานิช ๓๗ ไมตรีจิตต์ พระนคร

บุญพริ้ง ค. สุวรรณ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕ ก.ค. ๒๔๙๐